

Vabariigi Valitsuse määruse
„Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Määrusega moodustatakse olemasolevate kaitstavate loodusobjektide Tuhala maastikukaitseala, Tammiku looduskaitseala, Rahaaugu hoiuala ja Angerja must-toonekure püsielupaiga põhjal Nabala-Tuhala looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*), laiendatakse kaitstavat ala ja kehtestatakse kaitseala kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Harju maakonnas Kiili vallas Sookaera, Arusta, Sõmeru, Piissoo, Kurevere ja Paekna külas, Saku vallas Sookaera-Metsanurga, Kirdalu ja Tagadi külas, Kose vallas Tammiku, Kata ja Tuhala külas ning Rapla maakonnas Kohila vallas Angerja, Urge ja Pahkla külas.

Tuhala maastikukaitseala on olnud kaitse all alates 1989. aastast, kui Harju rajooni RSN TK 31. oktoobri otsusega nr 301 „Uute objektide looduskaitse alla võtmisest” moodustati Tuhala hüdroloogiline kaitseala (Kata karstiala). Selle põhjal moodustati 1998. aastal Tuhala maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 17. novembri 1998. a määrusega nr 258 „Tuhala maastikukaitseala ja Alema looduskaitseala kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine”. Tammiku looduskaitseala on olnud kaitse all alates 1991. aastast, kui Harju maavalitsuse 18. detsembri määrusega nr 232 „Uute alade looduskaitse alla võtmisest” moodustati Tammiku taimestikukaitseala. Kaitstavat ala laiendati Vabariigi Valitsuse 13. juuli 2005. a määrusega nr 174 „Tammiku looduskaitseala kaitse-eeskiri”, millega moodustati Tammiku looduskaitseala. Rahaaugu hoiuala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr 175 „Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas”. Angerja must-toonekure püsielupaik võeti kaitse alla keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määrusega nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”. Moodustataval kaitsealal asuvad Rahaaugu, Tammiku ja Tuhala loodusalad.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolevate kaitstavate alade kaitsekorda, liites need üheks kaitsealaks, määratakse loodusobjekti tüübiks looduskaitseala, laiendatakse kaitstavat ala ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini ala tundliku veerežiimi, karstinähtuste, soo- ja metsaelupaikade ning kaitsealuste ja ohustatud liikide elupaikade kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (tel 384 8681, e-post kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud professor Kalev Sepp. Eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee) ja nõunik Roland Müür (tel 680 7429, e-post roland.myyr@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi

on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee), Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee) ja Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna jurist Džein Sottšenko (tel 626 2927, e-post dzein.sottsenko@envir.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta:

- 1) allikaid, allikalisi alasid, karstivorme, sh maa-aluseid jõgesid ja unikaalse Tuhala Nõiakaevuga karstipiirkonna veerežiimi;
- 2) soo- ja metsaökosüsteemi, elustiku mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike;
- 3) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas. Need on karstijärved ja -järvikud (3180*), jõed ja ojad (3260), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), plaatlood (8240*), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ja lammi-lodumetsad (91E0*). Tärniga on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale;
- 4) liike, mida nimetatakse loodusdirektiivi II lisas, ning nende elupaiku. Need on kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*), eesti soojumikas (*Saussurea alpina ssp. esthonica*) ja saarmas (*Lutra lutra*);
- 5) kaitsealuseid taimeliike kärbesõis (*Ophrys insectifera*), lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*), koldjas selaginell (*Selaginella selaginoides*), täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata ssp. cruenta*), Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*), kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*) ja kõrge kannike (*Viola elatior*) ning nende elupaiku;
- 6) liike, mida Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) nimetab I lisas, ning nende elupaiku. Need on must-toonekurg (*Ciconia nigra*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), kanakull (*Accipiter gentilis*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), rohunepp (*Gallinago media*), musträhn (*Dryocopus martius*), hallpea-rähn (*Picus canus*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), sookurg (*Grus grus*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), händkakk (*Strix uralensis*), teder (*Tetrao tetrix*) ja öösorr (*Caprimulgus europaeus*).

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse alla võtmise eelduseks on ohustatus, haruldus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus ning linnu- ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Haruldus ja ohustatus

Haruldased ja ohustatud metsa-, soo-, niidu- ja mageveekooslused karstijärved ja -järvikud (3180*), jõed ja ojad (3260), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed

kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), plaatlood (8240*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ja lammi-lodumetsad (91E0*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse.

Elupaigatüüpi **karstijärved ja -järvikud (3180*)** leidub Eestis piiratud territooriumil karstunud lubjakivialadel, mis täituvad kevaditi karstiõõnte kaudu veega. Elupaigatüübi teadaolev pindala Eestis on vaid ca 200 ha. Vastavalt 2013. a esitatud loodusdirektiivi rakendamise aruandele on elupaigatüübi seisund ebapiisav, millest tuleneb mh, et selle seisundi parandamiseks on vaja rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid. Elupaigatüüp **jõed ja ojad (3260)** on ohustatud, kuna looduslikke ja looduslähedases seisundis vooluveekogusid on nii Euroopas kui ka Eestis järjest vähemaks jäänud. Jõgede ja ojade ohutegurid on reostus, voolusängi muutmine ja voolu tõkestamine. Looduslikud jõed ja ojad on elupaigaks haruldastele ja ohustatud loomaliikidele nagu näiteks saarmas. Elupaigatüüp jõed ja ojad on Eestis ebapiisavas seisundis. **Lamminiidud (6450)** esinevad jõgede ja ojade üleujutatavatel lammialadel, mille levik Eestis on kunagisega võrreldes mitmeid kordi vähenenud. Ka lamminiitide seisund on Eestis hinnatud ebapiisavaks. Lamminiidud on tüüpiliseks pesitsuskohaks mitmele haruldasele linnuliigile, loodaval kaitsealal näiteks rohunepile. Niite ohustab kinnikasvamine, mis põhjustab tüüpiliste liikide ja koosluste hävimise. **Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)** ääristavad peamiselt jõekaldaid ja metsaservi, moodustades puhverala väärtuslikuma tuumala ümber. Eestis on nende kogupindalaks hinnatud vaid 2000 ha. **Sinihelmikakooslused (6410)** asuvad valdavalt tugevalt kuivendatud aladel, kuid pakuvad kasvukohti mitmetele käpalistele. Nabala-Tuhala loodaval kaitsealal kasvavad sellistel aladel näiteks harilik käoraamat ja kuradi-sõrmkäpp ning loodusdirektiivi II lisa liik eesti soojumikas. Elupaigatüübi 6410 kogupindalaks Eestis on hinnatud 3500 ha. **Plaatlood (8240*)** on piiratud levikuga haruldased kooslused, mida leidub lubjakivide avamusaladel Eestis vaid ca paarikümnel alal Lääne- ja Põhja-Eestis, kokku vähem kui 100 hektaril. Elupaigatüübi seisund Eestis on hinnatud ebapiisavaks ning halvenevaks. Nabala-Tuhala loodaval kaitsealal asuv leiukoht on üks idapoolsemaid, asudes seega elupaigatüübi levikupiiril. Elupaigatüüp **allikad ja allikasood (7160)** paikneb seal, kus põhjavesi voolab või immitseb maapinnale. Allikad ja allikasood on olulised elupaigad mitmetele haruldastele liikidele. Loodaval kaitsealal kasvavad allikasoodes näiteks lõhnav käoraamat, Russowi sõrmkäpp, kärbesõis, koldjas selaginell. Rikkumata allikasoid on Eestis järele jäänud üsna vähe, kogupindalaga 730 ha. Allikate ja allikasoodede seisund Eestis on hinnatud ebapiisavaks. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsiksood (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides tavaliselt väikesepindaliselt rabaalade ümber, moodustades olulise osa sookompleksist kui tervikust. Seda elupaika on väga tugevalt vähendanud ja kahjustanud soomassiive ümbritsevate metsaalade kuivendamine. Eestis on kokku 28 000 ha siirde- ja õõtsiksookoosluseid, elupaigatüübi seisund on hinnatud ebapiisavaks. Loodavale kaitsealale jääb üks keskmise väärtusega elupaigatüübi 7140 leiukoht. Elupaigatüüp **liigirikkad madalsood (7230)** hõlmab madalsoode liigirikamat osa, kus esineb rohkesti lubjalembesid liike, teiste seas käpalisi. Elupaigatüüp on rohkem levinud Lääne- ja Põhja-Eestis, mujal on levik harv. Kõiki soelupaigatüüpe ohustab veerežiimi muutumine põhjavee seisundit mõjutavate tegevuste tõttu. Madalsood on kuivendusest kõige enam kahjustatud sootüüp. Praeguseks on säilinud vaid ligikaudu 10% möödunud sajandi alguse madalsoodest. Madalsoode kogupindalaks Eestis on hinnatud 23 900 ha ning elupaigatüübi seisund on ebapiisav ja halvenev. Suur osa endisi madalsoid on hävinud pöördumatult. Loodaval kaitsealal on inventeeritud vähemalt 30 kaitset vajavat madalsoola, millest mõned vajavad seisundi parandamiseks ka taastamistegevuste rakendamist. **Vanad loodusmetsad (9010*)**

esindavad vähese inimõjuga või üldse ilma inimõjuta loodusalasid. Neile iseloomuliku puistuga metsad on intensiivse metsamajandamise tõttu ohustatud ja kaotanud paljud loodusemetsadele omased tunnused, seetõttu on elupaigatüübi seisund Eestis halb. Vanades loodusemetsades leiavad elupaiga paljud ohustatud liigid, nagu näiteks ka loodaval kaitsealal leiduvad kanakull, karvasjalg-kakk, väike-kärbsenäpp ja mitmed rähniliigid. **Vanad laialehised metsad (9020*)** on Eestis haruldased, tegemist on jäänukitega aastatuhandete tagusest soojemast ja niiskemast kliimaperioodist. Eestis on laialehiseid metsi säilinud hinnangulisel ca 7600 ha ning nende seisund on ebapiisav. Nabala-Tuhala alal on seda elupaika inventeeritud ca 90 hektaril. Elupaigatüüp **rohunditerikkad kuusikud (9050)** hõlmab hea veevarustusega ja toitainerikka pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes, nõgudes, nõlvade jalameil ja sooservades. Selliseid metsi on ajalooliselt väga palju majandatud, seetõttu on neid puutumatuks, st loodusliku struktuuri ja liigilise koosseisuga, säilinud vähe ning elupaigatüübi seisund on ebapiisav ja halvenev. **Lammi-lodumetsad (91E0*)** on haruldased, kuna on levinud kitsal alal jõgede ja järvede kallastel. Eestis on lammi-lodumetsad levinud 3500 hektaril, nende seisund on hinnatud ebapiisavaks. Loodaval kaitsealal on seda elupaika inventeeritud ühes leiukohas 15 hektaril. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine. Need elupaigatüübid on Eestis kunagi olnud tüüpilised niisketel aladel levinud kooslused, tänaseks on need aga enamasti suuremal või vähemal määral kuivendusest mõjutatud ja seetõttu oma looduslikul kujul jäänud suhteliselt haruldaseks. Soostuvate ja soo-lehtmetsade seisund Eestis on halb, siirdesoo- ja rabametsade seisund ebapiisav ja halvenev. Siirdesoo- ja rabametsad levivad peamiselt soo servaaladel ja moodustavad soo ümber kaitsva puhvri, samuti on elupaigaks mitmetele kaitsealustele liikidele. Nimetatud elupaigatüübid on intensiivse metsamajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Nabala-Tuhala loodaval kaitsealal on sellistest liikidest esindatud öösorr ja teder.

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis ning looduskaitsealaduse alusel arvatud haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka, kuna tema arvukus on langenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 100–115 paarini. Must-toonekure elupaigad on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Liigi peamised ohutegurid on pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine ja toitumisalade degradeerumine. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013). Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina. LKS § 48 lõike 1 kohaselt tuleb I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade kaitse tagada kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsilupaikade kindlaksmääramisega.

Väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*) on üks Euroopa arvukamatest kotkastest. Vaatamata sellele peetakse liiki ohustatuks, kuna tema areaal ja arvukus on eelmise sajandiga võrreldes vähenenud. Väike-konnakotka praeguseks arvukuseks võib hinnata 500-600 paari. Liik on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedane ning looduskaitsealaduse alusel arvatud haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka. Väike-konnakotka elupaik on mosaiikne maastik, kus metsad vahelduvad niitude, karjamaade, põldude, jõeorgude ja soodega. Väike-konnakotkas väldib vähese metsa ja intensiivse maakasutusega alasid, samuti suuri ühtlasi metsamassiive. Liigi peamised ohutegurid on pesapaikade ja saagialade kvaliteedi langus ning pesitsusaegne häirimine (Väike-konnakotka kaitse tegevuskava 2009–2013). LKS § 48 lõike 1 kohaselt tuleb I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate

elupaikade kaitse tagada kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega.

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedane ja looduskaitsealaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Kanakulli arvukus on viimasel ajal märkimisväärselt vähenenud, hinnanguliselt elab Eestis praegu 300–500 paari kanakulle, kuid veel 15 aastat tagasi oli arvukus kaks korda suurem. Kanakull eelistab pesitseda vanas okasmetsas ja peab saagijahti nii metsaaladel kui ka kultuurmaastikul. Liigi peamised ohutegurid on pesitsusaegne häirimine, elupaikade degradeerumine ja toidubaasi vähenemine. (Kanakulli kaitse tegevuskava eelnõu)

Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis ja looduskaitsealaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Karvasjalg-kakk on tüüpiline vanade metsade lind, kes pesitseb suuremates metsalaamades, enamasti kuuse-segametsades ja männikutes ning vajab pesapaigaks mõnda õõnsust. Liigi peamine ohutegur on sobivate elupaikade halvenemine.

Rohunepp (*Gallinago media*) on ebaühtlaselt levinud harv haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis seisus ja looduskaitsealaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Rohunepi arvukus on pidevalt vähenenud. Selle põhjuseks on madalsoode kuivendamine, lamminiitide ja soostunud heinamaade ulatuslik kraavitamine ja viimastel aastakümnetel niitmise lakkamine jõelammidel.

Laanerähn (*Picoides tridactylus*) on väikesearvuline haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuväline ja looduskaitsealaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Liik on levinud üle terve Eesti. Võttes aluseks 2010.–2011. aastal koostatud elupaigamudeli, võib laanerähni arvukust hinnata Eestis 2000–3000 paari. Laanerähn eelistab vanemaid puistuid, milles on rohkelt kuivanud puid. Laanerähni ohustab eelkõige intensiivne metsamajandus, mille käigus raiutakse maha okaspuu ülekaaluga vanad metsad, eemaldatakse neist sanitaarraiega laanerähnile olulised kahjustatud ja surnud puud või fragmenteeritakse metsaraie käigus sobivad elupaigad. (Laanerähni kaitse tegevuskava eelnõu)

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) on looduskaitsealaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka, Eesti punase nimestiku järgi on liik ohuväline. Valgeselg-kirjurähn eelistab elupaigana vanemaid lehtpuude ülekaaluga puistuid. Liiki ohustavad tegurid on pesitsus- ja toitumispaikade hävimine ning häirimine.

Musträhn (*Dryocopus martius*) on stabiilse arvukusega lind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitsealaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab musträhn suuri okasmetsi, männi-segametsi, kõrgetüvelisi hõredaid männikuid, raiesmikke ja põlendikke. Musträhni ohustab sobilike elupaikade pindala vähenemine. Musträhn rajab igal aastal uue pesaõõnsuse ja valmistab nii palju pesakoopaid teistele metsaasukatele.

Hallpea-rähn (*Picus canus*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitsealaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Hallpea-rähn on paigalind, kes eelistab pesitsemiseks valgusrikkaid sega- ja okasmetsi, lodu-sanglepikuid,

puisniite ning jõelamme. Liiki ohustavad pesitsus- ja toitumispaikade hävimine ning häirimine.

Laanepüü (*Bonasa bonasia*) on stabiilse arvukusega linnuliik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Laanepüü eelistab pesitseda vanemates tihedamates okas- ja segametsades, kus enamasti leidub nii varjuandvaid kuuski kui ka talvist toitu pakkuvaid kaski ja sangleppi. Sobivaimad elupaigad on väljakujunenud rindelisuse ja tiheda alusmetsaga mitmekesised vanad metsad, kus leidub häilusid ja tuulemurde. Liiki ohustab elupaikade hävinemine, eeskätt vanemate mitmekesise struktuuriga puistute kadumine ja fragmenteerumine.

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab öösorr rabametsi. Liiki ohustavad tegurid on häirimine ja pesade hävitamine raietega.

Väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) on üldlevinud haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Väike-kärbsenäpp on vanade metsade indikaatorliik. Liiki ohustab pesitsus- ja toitumispaikade hävimine ning häirimine.

Teder (*Tetrao tetrix*) on Eestis ebaühtlase levikuga regulaarne haudelind ja talvituja, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Alates eelmise sajandi keskpaigast esineb tedre arvukuses üldine langustrend. Vaatamata praegu veel küllaltki suurele arvukusele (Eestis 6000 – 12 000 paari) tuleb arvukuse langus peatada. Teder asustab mitmesuguseid elupaiku, eriti tähtsad on tema jaoks sood ja nende servakooslused. Peamised ohutegurid on elupaikade kvaliteedi langus, hävimine ja fragmenteerumine ning röövlus. (Tedre kaitse tegevuskava)

Sookurg (*Grus grus*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Sookure arvukuseks hinnatakse 7000–8000 paari. Sookurg pesitseb eri tüüpi märgaladel, eelistab soid, märgi lodumetsi, lamme, sisemaa järvi ja rannikuveekogusid. Peamised ohutegurid on pesitsusaegne häirimine ja pesade hävitamine raietega. (Sookure kaitse tegevuskava)

Händkakk (*Strix uralensis*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud III kaitsekategooria liikide hulka. Elupaigana eelistab händkakk kuuse ülekaaluga vanu metsi, kus leidub õõnsaid puutüükaid. Peamised ohutegurid on raiete käigus pesitsuselupaikade hävitamine (sobivate tüügas- ja õõnepuude vähenemine) ning häirimine.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka ja kuulub loodusdirektiivi II ja IV lissasse. Kaunis kuldking on Eestis peamiselt metsataim, soodsad kasvupaigad on ka puisniidud. Peamised ohutegurid on kasvukohtade muutused ja hävimine metsade lageraiete, kuivendus- ja ehitustegevuse tagajärjel, kas otseselt kasvukohtades või naabruses.

Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel levib taim hajusalt üle

kogu Eesti, kuid leiukohtade hulk on viimastel aastakümnetel vähenenud. Russowi sõrmkäpa elupaigad on valdavalt liigirikkad soostuvad niidud ja allikasood, mille olukorra paranemisest sõltub liigi hea seisund. Ohutegur on eelkõige kasvukohaks sobivate soode kuivendamine.

Kärbesõis (*Ophrys insectifera*) on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik levinud paiguti, tavalisem Lääne- ja Loode-Eestis. Kärbesõis eelistab kasvada lubjarikastel kasvukohtadel. Peamised ohutegurid on niitude, võsastumine niitmise ja/või karjatamise katkemisel, soode kuivendamine ja turba kaevandamine.

Lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohustatud ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik haruldane ja levinud peamiselt Lääne-Eesti lubjarikastes allikasoodes. Ohutegurid on soode kuivendamine ja turba kaevandamine.

Täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata ssp. cruenta*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Taim on haruldane ning levinud põhiliselt Lääne-Eestis ja saartel. Kasvukohana eelistab lubjarikkaid madalsoid, soostunud niite ja niiskemaid loopealseid. Peamised ohutegurid on soode kuivendamine ja niitude võsastumine.

Kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohustatud ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik hajusalt levinud kogu Eestis. Kasvukohana eelistab niiskeid varjulisi metsi, aga ka ojade ja järvede kaldaid otse veepiiri lähedal. Peamine oht on kuivendamine.

Püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus, arvatud looduskaitseeaduse alusel ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka ja kuulub loodusdirektiivi II ja IV lisasse. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik levinud Harjumaal ja Raplamaal, vähesel määral ka Läänemaal. Taime meeliskasvukohad on lubjarikkad madala rohustuga looniidud, loometsa valgusrikkad häilud ja servad, raiesmikud, aru- ja puisniidud. Peamine ohutegur on niitude ja karjamaade võsastumine niitmise ja/või karjatamise katkemisel.

Koldjas selaginell (*Selaginella selaginoides*) on väheneva arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik harva esinev ja levinud peamiselt Loode-Eestis. Eelistab kasvukohana soid ja sooniite. Peamised ohutegurid on soode kuivendamine, põllumajanduslik tegevus ja tallamine.

Kõrge kannike (*Viola elatior*) on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis ja looduskaitseeaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. „Eesti taimede levikuatlase” andmetel on liik harv ja levinud Lääne-Eestis. Kasvukohana eelistab loometsi ja puisniite. Peamine ohutegur on metsaraie.

Eesti soojumikas (*Saussurea alpina ssp. esthonica*) on neoendeenne alamliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus, looduskaitseeaduse alusel arvatud

III kaitsekategooria liikide hulka ning kuulub loodusdirektiivi II ja IV lissasse. Eesti soojumika kaitse tegevuskava kohaselt on soojumikale sobivad kasvukohad lubjarikkad soostunud niidud, lamminiidud, liigirikkad madalsood, siirdesood ja allikasood ning soised hõredad metsad ja puisniidud. Eestis leidub soojumikat ainult mandriosas lubjarikka aluspõhjaga aladel, rohkem Lääne-, Pärnu-, Rapla-, Harju- ja Lääne-Virumaal, saartel liik puudub. Peamised ohutegurid on avatud niiskete niidukoosluste kuivendamine ja võsastumine.

Saarmas (*Lutra lutra*) on imetaja, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning arvatud looduskaitsealal vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria liikide hulka. Eestis elab saarmas kõikjal mandril ning Saaremaal, Hiiumaal ja Vormsi vetes. Arvukust hinnatakse ligikaudu 2000 isendile. Saarmad on üksikeluviisiga loomad, kes tegutsevad peamiselt videvikus. Saarma arvukus väheneb kogu maailmas. Selle põhjuseks on elupaikade kadumine ja reostumine, mistõttu on liik võetud kaitse alla. Ohutegurite jätkumisel võib liik muutuda ohustatuks. Saarmas on kantud loodusdirektiivi II ja IV lissasse, samuti Berni konventsiooni II lissasse, CITES-i lissasse ja EL CITES-i määruse nr 338/97 „Looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel“ lissasse.

Teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus

Nabala-Tuhala looduskaitsealal on suur teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus. Tegemist on unikaalse hüdrogeoloogiaga alaga, kus paikneb arvukalt karstivorme. Sinna jääb Eesti üks enim uuritud karstiaala – Tuhala (Kata) karstiaala, ajutised karstijärvikud ning mitmed langatuslehid. Tuhala karstivälja pikkus on 1,5 km ja laius umbes 1,2 km. Karstiaalal voolav Tuhala jõgi kaob tavalise veeseisu ajal maa alla Ämmaaugu pugemites ja väljub maapinnale umbes poolteist kilomeetrit põhja pool asuvates Veetõusme allikates. Ämmaauk on umbes 25 m pikk ja 3,5 m sügav kurisu, mille neeldumisvõimet on hinnatud ligikaudu 800 liitrile sekundis. Tuhala karstiaala üks tähelepanuväärsem karstivorm on Eesti pikim (58 m) Virulase koobas, mis avastati 1986. aastal. Koobas asub maapinnast kuni 7 meetri sügavusel ja käikude kogupikkus ulatub kuni 90 meetrini. Kaitsealal on teada 4 muistset asulakohta, 18 väikeselohulist kultusekivi, 12 kivikalmet, 3 muinaspõldu ja 3 pelgupaika. Piirkonna tuntuim objekt on Tuhala Nõiakaev, millel on suur esteetiline väärtus.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkt 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilisele nõudlusele. Nabala-Tuhala looduskaitsealal on esindatud ohustatud ja haruldased elupaigatüübid: karstijärved ja -järvikud (3180*), jõed ja ojad (3260), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikkad madalsood (7230), plaatlood (8240*), vanad loodusemetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning lammi-lodumetsad (91E0*), mis on kantud loodusdirektiivi I lissasse. Liikidest kaitstakse loodusdirektiivi II ja IV lissas nimetatud kaunist kuldkinga, püsti-linalehikut, eesti soojumikat ja saarmast ning nende elupaiku.

Linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist.

Linnudirektiivi artikli 4 punkt 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal. Nabala-Tuhala looduskaitsealal on kaitse-eesmärkideks mitmete linnudirektiivis nimetatud linnuliikide ja nende elupaikade kaitse. Nendeks liikideks on must-toonekurg, väike-konnakotkas, kanakull, laanerähn, valgeselg-kirjurähn, karvasjalg-kakk, rohunepp, laanepüü, öösorr, väike-kärbsenäpp, teder, sookurg, händkakk, musträhn ja hallpea-rähn.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Nabala-Tuhala looduskaitseala ühendab tervikuks mitmed varem kaitse alla võetud looduskaitsealused objektid. Alal paiknevad Tuhala maastikukaitseala ja Tammiku looduskaitseala. Mõlemad kaitsealad on vastavalt Tuhala ja Tammiku loodusala kantud Natura 2000 alade võrgustiku nimekirja. Kaitsealale jääb veel Rahaaugu hoiuala ja Angerja must-toonekure püsielupaik, mis moodustavad üheskoos Rahaaugu loodusala. Kaitsealale jäävad ka Sõmeru väike-konnakotka püsielupaik ja Pahkla must-toonekure püsielupaik.

Viimaste aastate uuringud ja inventuurid (Ülle Kukk, 2008; OÜ Tirts & Tigu, 2010; Eet Tuule ja Arne Tuule, 2011; Olev Abner, 2012; Arne Kivistik, 2013; Elusloodus OÜ, 2013; Jaanus Paal ja Eerik Leibak, 2013; Linnuekspert OÜ, 2013) on veenvalt tõestanud, et Nabala-Tuhala piirkond kujutab endast väärtuslikku looduskompleksi, hõlmates ulatuslikule karstialale jäävad soo- ja metsaelupaigad ning kaitsealuste ja ohustatud liikide elupaigad, mida ümbritsevad intensiivselt majandatud metsa- ja põllumaad, ning seetõttu on alal tervikuna oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Lisaks on eespool nimetatud aruannetes tõdetud piirkonna suurt loodusväärtuste tihedust. Inventuure teinud spetsialistid ja ekspertfirma (Arne Tuule, Arne Kivistik, Eet Tuule, Lauri Klein, Piret Kiristaja, Uudo Timm ja Linnuekspert OÜ) on rõhutanud kaitseala loomise vajadust, kuna loodusväärtusi ja neid mõjutavaid tegureid arvestades on tegemist tervikliku alaga. Uudo Timm kirjutab uuringu kokkuvõttes (OÜ Tirts & Tigu, 2010), et ei ole otstarbekas luua arvukalt uusi üksteisega piirnevaid püsielupaiku, vaid arukam on kogu kompleks looduskaitsealana riikliku kaitse alla võtta. Senised väiksemad eraldiseisvad kaitstavad alad ei ole suutnud vältida elupaikade seisundi halvenemist, mistõttu on vajalik tundliku veerežiimiga piirkonna kui terviku kaitse alla võtmine. Hüdrogeoloogiliste tingimuste muutmise tagajärjed ilmnevad selgelt olemasoleva Tammiku looduskaitseala näitel. Põhjaveetaseme langetamine ümbruskonnas on kiirendanud kaitseala loomise ühe põhjenduse esitatud allikasoo taimekoosluste teisenemist ja loodusväärtuse vähenemist (Arne Kivistik, 2013).

Hinnates piirkonna praegust loodusväärtuste kaitstust ja kaitsekorda, tõdeb piirkonnas inventuure läbi viinud ekspert Uudo Timm, et kaitseala suurimad väärtused on seotud elupaigatüüpidega, mille kõrge väärtuse saab tagada vaid neid looduskaitsealase eesmärgiga majandades. Selliseid eesmärke ei kanna kohaliku omavalitsuse tasandi kaitseeržiim, mis ei ole piisav sealsete soode, rohunditerikaste kuusikute, vanade laialehiste metsade ega kääpaliste leiukohtade ja kaitsealuste linnuliikide kaitseks.

Võttes arvesse olemasolevate kaitsealuste objektide kaitse-eesmärke ja viimaste aastate inventuuride tulemusi ja soovitusi, on kaitseala eesmärk kaitsta allikaid, allikalisi alasid, karstivorme, sh maa-aluseid jõgesid ja unikaalse Tuhala Nõiakaevuga karstipiirkonda; soo- ja metsaökosüsteemi elustiku mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike; loodusdirektiivi elupaigatüpe, samuti paljusid loodus- ja linnudirektiivi lisades nimetatud liike.

Kaitseala üks eesmärk on kaitsta allikaid, allikalisi alasid, karstivorme, sh maa-aluseid jõgesid ja unikaalse Tuhala Nõiakaevuga karstipiirkonna veerežiimi. Kaitsealal paiknev Tuhala (Kata) karstiala on kahtlemata Eesti üks kõige paremini uuritud karstiala. Tuhala karstivälja pikkus on 1,5 km ja laius umbes 1,2 km. Karstiala unikaalseimad ja tuntuimad objektid on Tuhala jõgi, Ämmaauk, Veetõusme allikad, Virulase koobas ja Tuhala nõiakaev. Tuhala jõgi kaob tavalise veeseisu ajal maa alla Ämmaaugu pugemites ja väljub maapinnale umbes poolteist kilomeetrit põhja pool asuvates Veetõusme allikates. Ämmaauk on umbes 25 m pikk ja 3,5 m sügav kurisu, mille neeldumisvõimet on hinnatud ligikaudu 800 liitrile sekundis. Tuhala karstiala üks tähelepanuväärseim karstivorm on Eesti pikim (58 m) Virulase koobas. Tuhala nõiakaev on piirkonna tuntuim objekt ja seda võib pidada Eesti looduskaitse sümboliks. Lisaks Tuhalale kaardistas Arne Kivistik 2013. aastal kaitsealal 15 allika ja allikasoo piirkonda, samuti 8 karstinõgu ja -järvikut. Karstipiirkonna veerežiimi muutused, mida senini on tinginud metsakuivendus, mõjutavad oluliselt sealsete kaitstavate liikide ja elupaigatüüpide seisundit. Kaitsekorra kehtestamisel tuleb osa kraave sulgeda või lasta neil kinni kasvada, et aidata kaasa elupaikade seisundi paranemisele.

Märkimisväärne osa kaitsealast (ligikaudu 1040 ha) kuulub Natura 2000 võrgustikku ja kaitsealal paikneb arvukalt loodusdirektiivi elupaigatüüpe (kokku ca 720 ha). Kaitseala elupaigatüübid on inventeeritud ja nende esinduslikkust hinnanud 2000. aastal Eerik Leibak, Loore Ehrlich, Uve Ramst; 2007. aastal Laimdota Truus, Raimo Pajula; 2010. aastal Uudo Timm; 2012. aastal Olev Abner ja 2013. aastal Arne Kivistik. Kaitseala elupaigatüüpide esinduslikkuse hinnangud varieeruvad enamasti vahemikus A–C (näitab elupaiga esinduslikkust, A – väga kõrge väärtusega, B – kõrge väärtusega, C – keskmise väärtusega). Vaid mõni vana laialehise metsa (9020*) ja rohunditerikka kuusiku (9050) eraldis on saanud hinnangu D (väheväärtuslik). Elupaikade esinduslikkuse hinnangut on kaitsealal mitmes piirkonnas langetanud ulatuslik kuivendusvõrgustik. Kaitseala moodustamine annab võimaluse koosluse kujundamiseks vastavalt kaitse-eesmärgile ja loodusliku veerežiimi taastamiseks ning aitab seeläbi tagada elupaikade (liigirikas madalsoon, allikad ja allikasood jt) seisundi paranemise.

Kaitsealal on kõige suuremal pinnal levinud mitmed metsaelupaigad: rohunditerikkad kuusikud (9050) (kogupindala ca 229 ha, 52 eraldist), vanad laialehised metsad (9020*) (110 ha, 27 eraldist), liigirikkad madalsoon (7230) (106 ha, 31 eraldist), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) (75 ha, 20 eraldist), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) (68 ha, 16 eraldist) ja vanad loodusemetsad (9010*) (28 ha, 9 eraldist). Piirkonna ühed unikaalseimad ja Eesti ulatuses ühed kõige esinduslikumad elupaigad on karstijärved ja -järvikud (3180*) (1,1 ha, 4 eraldist), allikad ja allikasood (7160) (20 ha, 7 eraldist, esinduslikkus A ja B) ja lamminiidud (6450) (50 ha). Lamminiit on oluline pesitsusala rohunepile. Kaitsealale jäävad veel mõnede leiukohtadena järgmised elupaigatüübid: jõed ja ojad (3260), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), siirde- ja õõtsiksood (7140), plaatlood (8240*) ja lammi-lodumetsad (91E0*).

Kaitseala moodustamise üks eesmärkidest on kaitsta soo- ja metsaökosüsteeme, elustiku mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike. Kaitsealal esineb arvukalt piirkonnale ja seal leiduvatele kooslustele omaseid loodusdirektiivi II lisa taimeliike, millest kaks on ühtlasi II kategooria kaitsealused liigid: kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*); ning eesti soojumikas (*Saussurea alpina ssp. esthonica*), mis kuulub III kaitsekategooriasse. Neid liike leidub kaitsealal ohtralt: kaunist kuldkingal 56 leiukohta, 21 leiupiirkonda 81 ha-l, vitaalsusaste I-II, keskkonnaregistri andmetel leidub kaunist kuldkinga

Mandri-Eestis kõige rohkem just Nabala-Tuhala piirkonnas; püst-linalehikul 11 leiukohta, 11 leiupiirkonda 61,5 ha-l, vitaalsusaste II-III ja eesti soojumikal 4 leiukohta, 17 leiupiirkonda 159 ha-l, vitaalsusaste I-II. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on ka mitmete II kategooria kaitsealuste taimeliikide elupaikade kaitse: kärbesõiel (*Ophrys insectifera*) 5 leiukohta, 13 leiupiirkonda 66 ha-l; lõhnaval käoraamatul (*Gymnadenia odoratissima*) 3 leiukohta, 6 leiupiirkonda 48 ha-l; koldjal selaginellil (*Selaginella selaginoides*) 1 leiukoht, 3 leiupiirkonda 42 ha-l; täpilisel sõrmkäpal (*Dactylorhiza incarnata ssp. cruenta*) 3 leiukohta, 10 leiupiirkonda 60 ha-l; Russowi sõrmkäpal (*Dactylorhiza russowii*) 1 leiukoht, 10 leiupiirkonda, 51 ha-l; kõdu-koralljuurel (*Corallorhiza trifida*) 2 leiupiirkonda 61 ha-l ja kõrgel kannikesel (*Viola elatior*) 1 leiukoht.

Linnudirektiivi I lisa liikidest, kellest kaks on ühtlasi I kategooria kaitsealused liigid, kaitstakse kaitsealal must-toonekure (*Ciconia nigra*) ja väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) elupaiku. Must-toonekurg on kaitsealal mitmes kohas pesitsenud, kuid viimastel aastatel pesitsustõendeid ei ole. Linnuekspert OÜ ekspert Aarne Tuule hinnangul on kaitsealal paiknev must-toonekure elupaik jätkuvalt heas seisundis, liigile vajalik ulatuslik vana loodusmets ja esinduslik valik pesapuid on olemas. Kindlasti tuleb arvestada asjaoluga, et olemasolevad püsielupaigad on aja jooksul muutunud must-toonekure populatsiooni hoidmise seisukohalt aina olulisemaks, sest vanu ja sobivaid puustuid on majandusmetsades kriitilisel hulgal (Asko Lõhmus ja Urmas Sellis, 2003). Aastatel 2003–2007 pesitsesid must-toonekured vähemalt kolmes varem kaua tühjana seisnud pesas (Urmas Sellis, 2013). Uuringud näitavad, et Eesti metsades on ebapiisavalt elupaiku vanadele metsadele spetsialiseerunud liikide jaoks. On isegi leitud, et teatud tundlike liikide elujõulisuse säilitamiseks võib olla vajalik metsade loodusliku struktuuri taastamine (Lõhmus, 2002). Väike-konnakotka pesapaik on viimastel aastatel olnud kasutusel. 2013. aastal rõngastati loodaval kaitsealal üks kotkapoeg.

II kategooria kaitsealustest liikidest pesitsevad kaitsealal kanakull (*Accipiter gentilis*), karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) ja rohunepp (*Gallinago media*). Kanakullil on kaitsealal teada 5 pesitsusala. Eet ja Aarne Tuule hinnangul on kanakullil kaitsealal elupaiku veel piisavalt ning alal esineb ka küllaltki märkimisväärse arvukusega kanakulli üht peamist looduslikku saakobjekti – laanepüüd. Rohunepil on kaitsealal teada kolm pesitsuspiirkonda, millest suurim on 48,87 ha. Maaülikooli teadlaste Andres Kuresoo ja Leho Luigujõe andmetel on Tuhala üks kahest nepimängu alast Tallinna piirkonnas ja see on väga oluline lüli Eesti üha killustuvas rohunepi tervikasurkonnas. Karvasjalg-kakul on kaitsealal teada üks, laanerähnil kuus ja valgeselg-kirjurähnil kolm pesitsuspiirkonda.

III kategooria kaitsealustest liikidest on kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud alljärgnevate liikide elupaikade kaitse: musträhn (*Dryocopus martius*) (teada on 8 elupaika), hallpea-rähn (*Picus canus*) (5 elupaika), laanepüü (*Bonasa bonasia*) (29 elupaika), sookurg (*Grus grus*) (8 elupaika), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) (42 pesapaika), händkakk (*Strix uralensis*) (6 elupaika), teder (*Tetrao tetrix*) (4 elupaika) ja öösorr (*Caprimulgus europaeus*) (6 elupaika). Need liigid on otseselt seotud metsaga ja nende suur arvukus näitab, et piirkonna metsaala pakub küllaldaselt väärtuslikke elupaiku. Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eesmärkide seas on nii haruldasi ja ohustatud kui ka selliseid liike, keda ohustab elupaikade ja kasvukohtade hävimine või rikkumine ning kelle arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Nabala-Tuhala looduskaitseala oluline paljude teiste haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-

eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Teadaolevatest II ja III kategooria kaitsealustest linnuliikidest, mida ei ole seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks, esineb kaitsealal tehtud inventuuri andmetel raudkull (*Accipiter nisus*), hiireviu (*Buteo buteo*), rukkirääk (*Crex crex*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), väänkael (*Jynx torquilla*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) ja hoburästas (*Turdus viscivorus*). Kaitsealustest taimeliikides esineb kaitsealal punane tolmphea (*Cephalanthera rubra*), harilik sügislill (*Colchicum autumnale*), pruun lõikhein (*Cyperus fuscus*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), sile tondipea (*Dracocephalum ruyschiana*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), siberi võhumõök (*Iris sibirica*), suur käopõll (*Listera ovata*), karukold (*Lycopodium clavatum*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), jumalakäpp (*Orchis mascula*), hall käpp (*Orchis militaris*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), värv-paskhein (*Serratula tinctoria*) ja madal unilook (*Sisymbrium supinum*).

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse looduslike protsesside kaudu, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (näiteks liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja nende säilimiseks vajalik tugiala ning ala piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Nii välis- kui ka vööndite piiri määramisel on võimaluse korral kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid maastiku orientiire, nagu jõed, kraavid, metsasihid, teed, lisaks mõõdistatud maaüksusi. Kui piiritlemisel ei olnud võimalik kasutada orientiire ega maaüksusi, kasutati mõttelist sirgjoont maamärkide vahel. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (ETAK, 2014 versioon), ortofotosid ja maakatastri andmeid seisuga aprill 2014. Vööndite piiritlemisel kasutati OÜ Tirts & Tigu 2010. aastal koostatud aruannet „Nabala maastikukaitseala ettepaneku loodusväärtuste inventuur”.

Kaitseala ja selle vööndite piiritlemisel on tuginetud hiljutistele inventuuridele, mis on koostatud ajavahemikus 2008–2013 (Ülle Kukk, 2008; OÜ Tirts & Tigu, 2010; Eet Tuule ja Aarne Tuule, 2011; Olev Abner, 2012; Elusloodus OÜ, 2013; Linnuekspert OÜ, 2013, Aarne Kivistik, 2013; Jaanus Paal ja Eerik Leibak, 2013).

Moodustatava Nabala-Tuhala looduskaitseala pindala on 4628,7 ha, sellest 1044,4 ha on juba varem kaitse all. Kaitstava ala pindala suureneb seega 3584,3 ha. Lisanduvast kaitstavast maast 49,1% (1760,8 ha) asub riigimaal, 46,7% (1674,6 ha) eramaal ja 4,2% (148,9 ha) reformimata maal. Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala kuuest

sihtkaitsevööndist (kogupindala 2147,8 ha) ja kahest piiranguvööndist (kogupindala 2480,9 ha), reservaate kaitsealal ei ole. Sihtkaitsevööndid on Heinasoo, Pahlkla, Rahaaugu, Sõmeru, Tagadi ja Tammiku. Piiranguvööndid on Nabala ja Tuhala. Moodustatava kaitseala maadest on eramaa 2042 ha (44,1%), riigimaa 2435,7 ha (52,6%) ja reformimata riigimaa 151 ha (3,3%). Planeeritavatest sihtkaitsevöönditest asub 1626,6 ha (75,7%) riigimaal, 398,4 ha (18,6%) eramaal ja 122,8 ha (5,7%) reformimata riigimaal. Kaitseala pindalast 6,6 ha moodustab Sõmeru sihtkaitsevööndi väiksem lahustükk, mis on ühtlasi kaitseala ainus eraldiseisev lahustükk. Kogu ülejäänud kaitseala on vööndite kaudu põimitud üheks tervikuks. Lahustükki eraldab ülejäänud kaitsealast maanteelõik, mille kaitseala koosseisu arvamist ei peetud kaitse-eesmärkide saavutamise jaoks vajalikuks.

Kaitseala välispiiri määramisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud piirkonnas teadaolevad põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ja neile vajalik kaitsetsoon. Arvestatud on ka alade praegust tegelikku looduskaitse seisundit ja ajaloolisest aspektist varem kaitse all olevate loodusobjektide piire. Kaitseala välispiiri määramisel püüti tagada kaitseala võimalikult suur kompaktsus. Piiriäärsed eramaad jäeti võimaluse korral kaitsealast välja. Üldiselt kasutati Nabala-Tuhala looduskaitseala välispiiri piiritlemisel katastriüksuste ja kõlvikute piire ning kraavide ja jõgede kaitseala välist serva ning teede kaitseala sisest serva. Välispiirile jäävad kraavid jäeti kaitseala koosseisu, et oleks võimalik vähendada kuivendamise mõju sookooslustele.

Loodava kaitseala tzoneerimisel on eelkõige lähtunud ala kaitse-eesmärkidest. Sihtkaitsevööndite režiim on vajalik kaitsealuste liikide elu- ja kasvukohtade kaitseks ning Natura elupaikade ja metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks. Sihtkaitsevööndeid on loodaval kaitsealal kuus, kuna nende kaitse režiim on kaitse-eesmärkidest tulenevalt mõnevõrra erinev. Piiranguvöönd sisaldab alasid, mis on mõjutatud inimtegevusest (kuivendus, lageraied), aga mis on siiski oluline kaitsealuste liikide elupaikadele ja väärtuslikele looduskooslustele. Piiranguvööndeid on kaks. Tuhala piiranguvööndi eraldi eristamisel on erinevast kaitse režiimist ja ajaloolisest aspektist tulenevad põhjused (Tuhala maastikukaitseala).

Sihtkaitsevööndite piiritlemiseks kasutati peamiselt katastriüksuste ja kõlvikute piire ning kraavide kaitseala või sihtkaitsevööndi välist perve ning teede kaitseala (sihtkaitsevööndi) sisest serva.

Heinasoo sihtkaitsevöönd (42,5 ha) asub kaitseala kagunurgas ala idapiiril ja on loodud sealsete metsakooluste (9050, 9080*) ning seal esinevate kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks. Loodav sihtkaitsevöönd hõlmab suures ulatuses II kategooria kaitsealuse liigi rohunepi elupaiga. Sihtkaitsevööndisse on arvatud terviklik ja ühtne, rohunepi elupaigaks sobiv luhaala (ligikaudu 23 ha). Rohunepi eelistab traditsiooniliselt hooldatud luhtasid, mille kaitse ja hooldamine on vajalik sellel leiduva rohunepi mängu säilimiseks. Heinasoo sihtkaitsevöönd asub valdavalt eramaadel, riigimetsamaale jääb 23,5% (Paunküla metskond kv 384 (33701:001:0628) tervikuna ja kv 385 (33701:001:0625) osaliselt). Heinasoo sihtkaitsevööndi lõunaosa hõlmab umbes 5,6 ha ulatuses Tuhala maastikukaitseala. Sihtkaitsevööndi piiritlemisel on kasutatud maaüksuste piire ja kraave. Sihtkaitsevööndisse on kaasatud seda läbiva Tuhala jõe lõik ja vööndi läänepiiriks olev kraav. Lõunapiiril olevad kraavid jäävad sihtkaitsevööndist välja.

Pahlkla sihtkaitsevöönd (26,4 ha) paikneb kaitseala keskosa lõunapiiril ja on moodustatud seal esineva I kategooria kaitsealuse liigi must-toonekure elupaiga kaitseks, et oleks võimalik

rakendada sobivat kaitseriimi, eelkõige tagada pesapaigale vajalik kaitsetsoon. Lisaks kaitstakse III kategooria kaitsealuse liikide hallpea-rähni ja laanepüü elupaikasid ning metsakooslusi (9050 ja 9020*). Vööndisse jäävad ka mitme III kategooria kaitsealuse taime kasvukohad. Pahkla sihtkaitsevöönd paikneb eramaadel, kaasates osaliselt neli maaüksust: Sepa (31701:003:0037), Vanavälja (31701:003:1246), Ennu (31701:003:0049) ja Allikmäe (31701:003:0054). Ühtlasi asub kavandatav Pahkla sihtkaitsevöönd praeguse Tammiku looduskaitseala piiranguvööndis. Pahkla sihtkaitsevööndi piiritlemisel lähtuti põhimõttest, et elupaika ümbritseva vööndi laius peab olema vähemalt 200 meetrit (Must-toonekure kaitse tegevuskava aastateks 2009–2013). Piiritlemisel kasutati põhja-, ida- ja lõunaservas piirina nelja maaüksuse (31701:003:0037, 31701:003:1246, 31701:003:0049 ja 31701:003:0054) välispiire ning lääneservas seal asuva kraavi kallast (kraav jääb Pahkla sihtkaitsevööndist välja, asudes naabervööndites) ja selle mõttelist pikendust lõunapoolseima maaüksuse lõunapiirini. Must-toonekure elupaik jääb piiritletud ala keskele.

Rahaaugu sihtkaitsevöönd (980,7 ha) paikneb kahe lahustükina (92,2 ha, 888,5 ha) kaitseala lääneosas. Rahaaugu sihtkaitsevöönd hõlmab ka Angerja must-toonekure püsielupaiga (70,9 ha). Sihtkaitsevöönd on moodustatud seal esineva I kategooria kaitsealuse liigi must-toonekure elupaiga kaitseks, et oleks võimalik rakendada sobivat kaitseriimi, eelkõige tagada pesapaigale, mis paikneb suuremal lahustükil, vajalik kaitsevöönd. Samuti on vöönd moodustatud mitme seal esineva II ja III kategooria kaitsealuse liigi (kaunis kuldking, püst-linalehik, valgeselg-kirjurähn, kärbesõis, Russowi sõrmkäpp, täpiline sõrmkäpp, laanerähn, eesti soojumikas, madal unilook, kahelehine käokeel, kuninga-kuuskjalg, kahkjaspunane sõrmkäpp, harilik käoraamat, vööthuul-sõrmkäpp, pruunikas pesajuur, suur käopõll, sooneiuvaip, siberi võhumõök, saarmas, laanepüü, musträhn, hallpea-rähn, herilaseviu) elupaikade kaitseks. Lisaks kaitstakse mitmeid vööndis esinevaid loodusdirektiivi elupaigatüüpe (3260, 6430, 6450, 3180*, 7140, 7230, 9010*, 9050, 91D0*, 91E0*, 9020*). Sihtkaitsevööndis asuvad ka kaks väariselupaika (vep nr 154089 ja 154090). Rahaaugu sihtkaitsevöönd asub valdavalt riigimaal (72,9% on riigiomand, 16,1% on eraomand ja 10,9% on reformimata maa). Vööndi piiritlemisel on arvestatud Natura elupaikade paiknemisega ja kaitsealuste liikide asukohtadega. Piiritlemisel kasutati valdavalt maaüksuste piire, metsasihte ja kraavikaldaid. Inimtegevusest (raied) enim mõjutatud alad tsoneeriti Rahaaugu sihtkaitsevööndist välja Nabala piiranguvööndisse.

Sõmeru sihtkaitsevöönd (26,2 ha) kaitseala kirdeosas koosneb kahest lahustükist (19,6 ha ja 6,6 ha) ning on moodustatud seal esinevate I kategooria kaitsealuse liigi väike-konnakotka elupaikade kaitseks. Lahustükkide piiritlemisel on lähtutud väike-konnakotka kaitse tegevuskavas aastateks 2009–2013 esitatud soovitustest, et tagada pesapaigale vajalik kaitsetsoon. Sõmeru sihtkaitsevöönd asub tervikuna eramaadel. Suurema lahustüki piiritlemisel on kasutatud Sinika (30401:003:0358) ja Annimetsa (30401:003:0201) maaüksuse piire. Lahustüki ida- ja lääneosas on kasutatud mõttelisi sirgjooni. Väiksem lahustükk asub Suureanni (30401:003:0206) maaüksusel ning on piiritletud maaüksuse piiride ja metsa kõlvikupiiride alusel. Metsa kõlvikupiire on vööndi kirdeosas täpsustatud 2013. aasta ortofoto põhjal (ETAK põhikaardi kõlvikupiirid ei vastanud praegusele situatsioonile). Väiksema lahustükiga piirnev maantee on kaitseala koosseisust välja jäetud, kuna teel liikumine ja selle kasutamine ei ohusta vööndi kaitse-eesmärke. Sõmeru sihtkaitsevööndi väiksem lahustükk on ühtlasi kaitseala ainus lahustükk.

Tagadi sihtkaitsevöönd (255,2 ha) kaitseala loodeosas koosneb kolmest lahustükist (114,8 ha, 102,6 ha ja 37,8 ha) ning on moodustatud seal esinevate II ja III kategooria kaitsealuste liikide (laanerähn, kaunis kuldking, püst-linalehik, vööthuul-sõrmkäpp, harilik

ungrukold, pruunikas pesajuur, hall käpp, hoburästas, laanepüü, musträhn, värbkakk) elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevöönd on vajalik, et reguleerida koosluste kujundamist selliselt, et oleks tagatud kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade säilimine. Samuti võimaldab sihtkaitsevööndi režiim reguleerida maaparandussüsteemide hooldust ja veerežiimi taastamist. Vööndi piiritlemisel on arvestatud loodusväärtuste paiknemist ja vööndi ulatus tagab liikide elupaikade säilimise. Vööndis asub (kõige suuremal lahustükil) üks vääriselupaik (vep nr 154087). Kõik kolm lahustükki asuvad Harjumaa metskonnas riigi omandis oleval maal. Piiritlemisel on valdavalt kasutatud kaasatud maaüksuste piire, lisaks kraave, metsasihte ja kõlvikupiire.

Tammiku sihtkaitsevöönd (816,9 ha) asub nelja lahustükina (769,9 ha, 21,6 ha, 15,9 ha ja 9,5 ha) kaitseala idaosas ning on moodustatud paljude seal esinevate II ja III kategooria kaitsealuste liikide (kaunis kuldking, täpiline sõrmkäpp, Russowi sõrmkäpp, kärbesõis, koldjas selaginell, lõhnav käoraamat, püst-linalestik, pruun lõikhein, sile tondipea, kõdukoralljuur, punane tolmpoa, kanakull, karvasjalg-kakk, harilik sügislill, eesti soojumikas, vööthuul-sõrmkäpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, kuradi-sõrmkäpp, tumepunane neiuvaip, laialehine neiuvaip, harilik käoraamat, suur käopõll, pruunikas pesajuur, aas-karukell, värvpaskhein, soo-neiuvaip, kahelehine käokeel, harilik ungrukold, karukold, hall käpp, kuninga-kuuskjalg, rohekas käokeel, hallpea-rähn, herilaseviu, laanepüü, musträhn, öösorr) elupaikade kaitseks. Kaitstakse ka mitmeid loodusdirektiivi soo- ja metsakooslusi (6410, 7160, 7230, 9010*, 9020*, 9050, 9080*, 91D0*). Lisaks on alal üks vääriselupaik (vep nr 154172). Sihtkaitsevöönd on vajalik, et reguleerida koosluste kujundamist selliselt, et oleks tagatud kaitse-eesmärgiks olevate liikide ja elupaikade säilimine. Samuti võimaldab sihtkaitsevööndi režiim reguleerida maaparandussüsteemide hooldust ja veerežiimi taastamist. Vööndi piiritlemisel on arvestatud loodusväärtuste paiknemist ja vööndi ulatus tagab elupaikade säilimise. Tammiku sihtkaitsevöönd paikneb suuremas osas riigi omandis oleval maal (81% riigiomand ja 19% eraomand). Tammiku sihtkaitsevöönd hõlmab põhiosa Tammiku looduskaitseala Allikasoo (67,8 ha) ja Sõmeru oja sihtkaitsevööndist (33,4 ha) ning Tammiku piiranguvööndist. Sihtkaitsevööndi piiritlemisel on peamiselt kasutatud maaüksuste piire. Väiksem lahustükk külgneb idast Heinasoo sihtkaitsevööndiga ja on sellest eristatud tulenevalt mõnevõrra erinevast kaitse-eesmärgist (lahustükk kaasab mitme kaitsealuse taime – peamiselt kääpaliste – kasvukohad, kuid puudub rohunepp).

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veela, kus on lubatud majandustegevus ja mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Piiranguvöönd sisaldab alasid, mis on mõjutatud inimtegevusest, aga mis on siiski oluline kaitsetsoon kaitsealuste liikide elupaikade ja kõrge väärtusega looduskoosluste ning kultuurmaastiku vahel. Tegemist on kaitseala osaga, kus mõõdukas majandustegevus ei ohusta vööndis esinevaid väärtusi, kuid kus kaitsefunktsiooni täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid piiranguid, nagu näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine. Kaitsealal on Nabala ja Tuhala piiranguvöönd.

Tuhala piiranguvöönd (181,9 ha) asub Nabala-Tuhala looduskaitseala kagunurgas valdavalt eraomandis oleval maal (94,1% eraomand, 4,7% riigiomand ja 1,2% reformimata maa). Tuhala piiranguvööndi eristamisel on veidi erinevast kaitse-eesmärgist ja ajaloolisest aspektist tulenevad põhjused. Loodav Tuhala piiranguvöönd hõlmab põhiosa olemasolevast Tuhala maastikukaitsealast (180,3 ha). Tuhala piiranguvööndi kaitse-eesmärk on karstinähtuste (kurisu, koopad, maa-alused jõed, lehtrid, allikad), kaitsealuste liikide elutingimuste, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning säästev metsandus. Tuhala piiranguvöönd on suures osas kultuurmaastik ja seal paiknevad kaitseala esinduslikumad karstinähtused, mille kaitse tagab piiranguvööndi režiim. Tuhala on loodaval kaitsealal ainus koht, kus esineb

väikesel alal plaatloo elupaik (8240*). Kaitseala välispiiri moodustava piiranguvööndi osa piiritlemisel on kasutatud teedevõrku, vööndi põhjaosas ka maaüksuste piire (33701:001:0306, 33701:001:0336 ja 33701:001:0659), kraave ja Tuhala jõe kallast.

Nabala piiranguvööndi (2299 ha) moodustab mitmest lahustükist koosnev Nabala-Tuhala kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevöönditesse ega Tuhala piiranguvööndisse. Valdavalt on tegu eraomandis oleva maaga (63,9% eraomand, 34,9% riigiomand, 1,1% reformimata maa). Nabala piiranguvööndi kaitse-eesmärk on karstinähtuste (karstinõod ja -järvikud), kaitsealuste liikide elutingimuste, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning säästev metsandus. Piiranguvööndisse jäävad mitmed II ja III kategooria kaitsealuste liikide (kanakull, laanerähn, valgeselg-kirjurähn, kaunis kuldking, püst-linalehik, vööthuul-sõrmkäpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, kuradi-sõrmkäpp, laialehine neiuvaip, sooneiuvaip, harilik käoraamat, harilik ungrukold, suur käopõll, pruunikas pesajuur, hall käpp, kahelehine käokeel, aas-karukell, eesti soojumikas, madal unilook, öösorr, laanepüü, rukkirääk, musträhn, väänkael, punaselg-õgija, hallpea-rähn, vööt-põõsalind) elupaigad ning esindatud on mitmed loodusdirektiivi elupaigad. Nabala piiranguvööndisse jääb ka üks väariselupaik (vep nr 154088). Piiranguvööndisse jäävad loodusdirektiivi elupaigad on pindalalt väikesed ja enamasti väiksema esinduslikkusega, ka kaitsealuste liikide elupaigad ei ole ulatuslikud. Loodusväärtuste säilimine on vööndis tagatud piiranguvööndi kaitseriimiga, kuna väärtusi saab kaitsta läbi tingimuste seadmise näiteks raietele ja ehitamisele. Piiranguvööndi režiim on piisav ka vööndis asuvate karstinähtuste kaitseks. Piiranguvööndi piiritlemisel on peamiselt kasutatud katastriüksuste piire.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (ekspertid Ülle Kukk, 2008; OÜ Tirts & Tigu, 2010; Eet Tuule ja Arne Tuule, 2011; Olev Abner, 2012; Elusloodus OÜ, 2013; Linnuekspert OÜ, 2013; Arne Kivistik, 2013) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Kalev Sepp, 2013). Võrreldes Nabala-Tuhala looduskaitseala ekspertiisiga on pärast avalikustamisprotsessi osaliselt muudetud kaitseala välis- ja vööndite piire ning kaitsekorda. Ala lõunaosas jäeti kaitsealast välja piirkond suurusega 7,9 ha. Sellest 4,8 ha on riigi omandis olev maaüksus (31701:003:0224), 3,1 ha eraomandis oleva maaüksuse (31701:003:0042) osa. Muudatus tehti, sest selles piirkonnas puuduvad kõrged loodusväärtused (inventeeritud elupaigatüübid ja kaitsealuste liikide registreeritud leiukohad), samas jäeti sihtkaitsevööndi metsadele vajaliku ühtlase ulatusega kaitsetsoon. Ala edelaosas on kaitsealast välja jäetud 0,8 ha suurune looduskaitsealalt väheväärtuslik metsastuva rohumaa tük. Enne avalikustamist oli see ala Rahaaugu sihtkaitsevööndis. Kaitseala põhjaosas, mis oli Nabala piiranguvööndi osas, on välja arvatud tük suurusega 6,3 ha. Muudatusega jäeti kaitsealast välja väheesinduslik ja rikutud elupaigatüüp lood (6280*). Kaitseala põhjaosas, Rahaaugu sihtkaitsevööndis, on välja arvatud kaks ala suurusega 2,8 ja 1,8 ha. Lisaks on Rahaaugu sihtkaitsevööndi koosseisust viidud Nabala piiranguvööndisse maaüksus katastritunnusega 71814:001:0235. Tammiku sihtkaitsevööndi koosseisust on viidud Nabala piiranguvööndisse kolm metsalaala pindalaga 5 ha, 2,1 ha ja 5,1 ha. Muudatusega jäeti sihtkaitsevöönditest välja looduskaitsealalt väheväärtuslikud metsaalad. Tammiku sihtkaitsevööndi koosseisust on viidud Nabala piiranguvööndisse maantee ja selle äärne väike riba. Heinasoo sihtkaitsevööndi koosseisust on viidud Tuhala piiranguvööndisse 8 ha suurune haritav põllumaa. Muudatusega

jäeti sihtkaitsevööndist välja järjepidevalt haritud põllumaa, sellega ei kahjustata Heinasoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgiks oleva rohunepi elupaika. Ala loodeosas on kaitsealast välja jäetud 15,1 ha suurune ala, mis enne avalikustamist kuulus Tagadi sihtkaitsevööndi ja Nabala piiranguvööndi koosseisu. Muudatusega jäeti kaitsealast välja projekteeritava maantee lõik. Kaitseala piiride ja kaitsekorra muudatused on eksperdiga läbi arutatud ja kaitse-eeskirja eelnõusse sisse viidud.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud kuueks sihtkaitsevööndiks ja kaheks piiranguvööndiks. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamisele, kuna ei võimalda tagada soo- ja metsaelupaikade ning seal esinevate kaitsealuste liikide elupaikade säilimist.

Nabala-Tuhala looduskaitseala kõlvikuline jaotus on järgmine: mets 4146,4 ha; põld 110 ha; märgalad (madal soo, raba) 129 ha; rohumaa 104,7 ha; muu lage ala 100,9 ha; põõsastik 10,7 ha; vooluveekogu 7,3 ha; muu maa 32 ha (ETAK, 2014 versioon). Ala on suuresti metsamaa. Vaatamata sellele, et alal on märgata mitmeid häiringuid, nagu kohati tihe kuivenduskraavide võrgustik (mis on rajatud enne kaitseala moodustamist) ja lageraiete suur osakaal mõnes piirkonnas, on alal säilinud kõrge loodusväärtuslik potentsiaal. Koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ning loodusliku veerežiimi taastamine tagavad niiskete elupaikade (liigirikas madal soo, allikad ja allikasood jt) seisundi paranemise.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 17. novembri 1998. a määrus nr 258 „Tuhala maastikukaitseala ja Alema looduskaitseala kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine”, Vabariigi Valitsuse 13. juuli 2005. a määrus nr 174 „Tammiku looduskaitseala kaitse-eeskiri” ja Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 175 „Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas” § 1 lõike 1 punkt 22. Lisaks tunnistatakse kehtetuks Kose rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 2. oktoobri 1958. a otsuse nr 178 „Loodus- ja kultuurimälestusmärkide kaitse organiseerimisest Kose rajoonis” punkti 1 alapunkt e, Harju rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 24. juuni 1960. a otsuse nr 3 „Looduskaitse ja kultuurimälestusmärkide säilivuse kindlustamisest Harju rajoonis” lisa 2 alajaotuse „Kuivajõe külanõukogus” punkt 7 ja Eesti NSV Harju rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 25. oktoobri 1963. a otsuse nr 205 „Riikliku looduskaitse alla kuuluvate Harju rajoonis asuvate kohaliku tähtsusega objektide kinnitamisest” lisa 2 alajaotuse „Kuivajõe külanõukogus” punkt 7, millega võeti kaitse alla Tammiku tammik (KLO1000302). Eraldi määrusega tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määruse nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 2 lõike 6 punkt 4, millega võeti kaitse alla Angerja must-toonekure püsielupaik.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala kogu kaitsealal, erandina pole inimeste liikumine lubatud Sõmeru sihtkaitsevööndis väike-konnakotka pesitsusajal 15. märtsist kuni 31. augustini. Inimeste viibimine sihtkaitsevööndites väike-konnakotka pesitsusperioodil on keelatud, sest see võib

inimpeglisku väike-konnakotkast pesitsemise ajal oluliselt häirida, vähendades sellega pesitsusedukust ja ohustades kaitse-eesmärki.

Rohunepe pesitsusperioodil 15. aprillist 14. juulini on inimeste viibimine Heinasoo sihtkaitsevööndis lubatud vaid jõel ja kallasrajal, kuna seal on liikumine toimunud juba varem ja enamasti harrastuskalapüügi eesmärgil ning sel viisil see kaitse-eesmärki ei kahjusta. Kuna kalapüük rohuneppi ega tema elupaiku oluliselt ei kahjusta, on see tegevus Heinasoo sihtkaitsevööndis lubatud aasta läbi. Väljaspool jõge ja kallasrada on inimeste viibimine rohunepe pesitsusperioodil keelatud, sest see võib pelglikku rohuneppi pesitsemise ajal oluliselt häirida, vähendades sellega pesitsusedukust ja ohustades kaitse-eesmärki. Väljaspool kallasrada ei laiene pesitsusaegne liikumiskeeld karjatamisega kui traditsioonilise maakasutusega ning luhakoosluse säilimist soodustava tegevusega seotud liikumisele. Loomade karjatamine ei ole rohunepele oluline häiring. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele. Liikumispiirang väike-konnakotka ja rohunepe häirimatu pesitsemise tagamiseks tuleneb vastavate liikide tegevuskavadest. Inimeste liikumine kaitsealal väljaspool kaitsealuste lindude pesitsusperioodi kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ei takista.

Kaitsealal on lubatud telkimine, kuna kaitseala puhkeotstarbeline külastuskoormus on väike ja puudub oht ala kaitseväärtustele. Lõkke tegemine kaitsealal on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohas ning piiranguvööndis eramaal maaomaniku loal ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Kooskõlastamata lõkkekohad on suureks tuleohtuallikaks ning nendega kaasneb sageli prahistamine, reostus ja pinnasekahjustused. Eramaal lubatakse oma maa kasutamise seotud töödel lõkke teha, et võimaldada näiteks raiejääkide põletamist oma kinnistul. Põllu- ja metsamajandustöödel tehakse lõkke tavaliselt kevadel, sügisel või talvel, kui lõkke tegemisega kaasneb oht kaitsealale on minimaalne. Praegu külastuskorralduslikke rajatise kaitsealal ei paikne. Lõkkekohtade rajamise vajadus ja asukoht määratakse kaitsealal kaitsekorralduskavaga.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine selleks ettenähtud teedel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud õuemaal ja erandjuhul. Selleks on järelevalve- ja päästetööd, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevus, kaitseala valitseja nõusolekul teostatav teadustegevus, kaitse-eeskirjaga lubatud tööd, liinirajatiste hooldustööd, piiranguvööndis maatulundusmaal metsamajandustööd või põllumajandustööd. Sõitmine väljaspool teid kahjustab pinnast ning kaitse-eesmärgiks olevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi. Loodusmaastikul võib mootorsõidukiga kontrollimatu liikumine ohustada looduskaitseala kaitseväärtusi ja häirida elustikku, mistõttu kooslused vaesuvad, killustuvad ja võivad hävineda.

Järelevalve- ja päästetööde puhul on erisus lubatud, et kaitsta operatiivselt inimese tervist, vara või looduskooslust näiteks tulekahju või muu õnnetuse korral. Kaitseala valitsemisega seotud erisused tulenevad vajadusest vältida dubleerivat kooskõlastamise nõuet sõidukiga sõitmiseks, kui tegevused tuleb niigi kaitseala valitsejaga kooskõlastada. Kavandatavad leevendused on kooskõlas looduskaitsealuseadusega ega sea ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist. Erand maatulundusmaa põllu- ja metsamaal sõidukiga sõitmiseks võimaldab kasutada maatulundusmaad sihtotstarbeliselt, samuti tuleb võimaldada liinirajatiste hooldust sõidukitega.

Kaitseala veekogudel on lubatud ujuvvahendiga sõitmine. Heinasoo sihtkaitsevööndis on sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine 15. aprillist kuni 14. juulini lubatud vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel (rohunepi elutingimuste säilitamiseks vajalikud tegevused). Teadustegevus on oluline liigi soodsa seisundi hindamiseks ning on võimalik üksnes seire ja uuringute kaudu liigi pesitsusperioodil. Piirang on kehtestatud, et mitte häirida rohunepi pesitsust. Mootori müra häirib linde ja mõjub negatiivselt pesitsusedukusele. Mootorita ujuvvahendiga või vaikse elektrimootoriga ujuvvahendiga elupaikade piiresse jääva jõelõigu läbimine linde oluliselt ei häiri.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud Sõmeru sihtkaitsevööndis 15. märtsist kuni 31. augustini ning Heinasoo sihtkaitsevööndis 15. aprillist kuni 14. juulini. Ala on olnud traditsiooniline jahipiirkond ja jahipidamine ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke. Jahipidamise jätkumise lubamine soosib hilisemat koostööd jahimeestega väikekiskjate arvukuse reguleerimisel ja teiste kaitsekorralduslike tegevuste elluviimisel. Jahipidamise ajaline piirang kehtib väike-konnakotka pesitsemise ja poegade eest hoolitsemise ajal. Pesakonnad elavad koos emalinnuga sügiseni. Häirimise korral jätab emalind pojad üksi ja nende ellujäämine, eriti jahedate ilmadega, on küsitav. Jahipidamine häirib ka tundliku ja pelgliku rohunepi isendite pesitsemist, mistõttu kahaneb pesitsusedukus. Väljaspool lindude pesitsusaega ja pärast poegade iseseisvumist ei kahjusta jahipidamine kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahipidamise ajaline piiramine on Nabala-Tuhala looduskaitsealal kaitse-eesmärgist tulenevalt vajalik ning piirangu seadmisel on lähtutud looduskaitseadusest ja vastavate liikide kaitse tegevuskavadest.

Kaitsealal ei kasva pilliroogu ega adrut ning sellest tulenevalt ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjas nende varumist.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, ning lisasõota jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit.

Tagadi sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Sihtkaitsevöönd on moodustatud seal esinevate II ja III kategooria kaitsealuste liikide (laanerähn, kaunis kuldking, püst-linalehik, vööthuul-sõrmkäpp, harilik ungrukold, pruunikas pesajuur, hall käpp, hoburästas, laanepüü, musträhn, värbkakk) elupaikade kaitseks.

Rahaaugu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on niidu-, soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, metsakoosluste liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Sihtkaitsevöönd on moodustatud seal esineva I kategooria kaitsealuse liigi must-toonekure elupaiga kaitseks ja mitme seal esineva II ja III kategooria kaitsealuse liigi (kaunis kuldking, püst-linalehik, valgeselg-kirjurähn, kärbesõis, Russowi sõrmkäpp, täpiline sõrmkäpp, laanerähn, eesti soojumikas, madal unilook, kahelehine käokeel, kuninga-kuuskjalg, kahkjaspunane sõrmkäpp, harilik käoraamat, vööthuul-sõrmkäpp, pruunikas pesajuur, suur käopõll, soo-neiuvaip, siberi võhumõök, saarmas, laanepüü, musträhn, hallpea-rähn, herilaseviu) elupaikade kaitseks. Lisaks kaitstakse mitmeid vööndis esinevaid loodusdirektiivi elupaigatüpe (3260, 6430, 6450, 3180*, 7140, 7230, 9010*, 9050, 91D0*, 91E0*, 9020*). Sihtkaitsevööndis asuvad ka kaks väriselupaika (vep nr 154089 ja 154090).

Sõmeru sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, metsakoosluste liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Sihtkaitsevöönd on loodud sealsete metsakoosluste (9080*) ja seal esinevate kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndi põhieesmärk on I kategooria kaitsealuse liigi väike-konnakotka elupaiga kaitse. Kaitsealustest liikidest esinevad seal veel hiireviu ja väike-kärbsenäpp.

Heinasoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Sihtkaitsevöönd on loodud sealsete metsakoosluste (9050, 9080*) ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks. Kogu loodav sihtkaitsevöönd hõlmab peaaegu terves ulatuses II kategooria kaitsealuse liigi rohunepi elupaiga. Alal toimub 2–3 isalinnuga mäng. Lisaks jäävad sihtkaitsevööndisse mitme II ja III kategooria kaitsealuse liigi (täpiline sõrmkäpp, Russowi sõrmkäpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, vööthuul-sõrmkäpp, kärbesõis, soo-neiuvaip, kahelehine käokeel, harilik käoraamat, eesti soojumikas, kuninga-kuuskjalg) leiukohad.

Tammiku sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsakoosluste (6410, 7160, 7230, 9010*, 9020*, 9050, 9080*, 91D0*) loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, metsakoosluste liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Sihtkaitsevöönd on moodustatud paljude seal esinevate II ja III kategooria kaitsealuste liikide (kaunis kuldking, täpiline sõrmkäpp, Russowi sõrmkäpp, kärbesõis, koldjas selaginell, lõhnav käoraamat, püst-linalehik, pruun lõikhein, sile tondipea, kõdu-koralljuur, punane tolmpoa, kanakull, karvasjalg-kakk, harilik sügislill, eesti soojumikas, vööthuul-sõrmkäpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, kuradi-sõrmkäpp, tumepunane neiuvaip, laialehine neiuvaip, harilik käoraamat, suur käöpõll, pruunikas pesajuur, aas-karukell, värv-paskhein, soo-neiuvaip, kahelehine käokeel, harilik ungrukold, karukold, hall käpp, kuninga-kuuskjalg, rohekas käokeel, hallpea-rähn, herilaseviu, laanepüü, musträhn, öösorr) elupaikade kaitseks.

Pahkla sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Pahkla sihtkaitsevöönd on moodustatud seal esineva I kategooria kaitsealuse liigi must-toonekure elupaiga kaitseks. Lisaks kaitstakse III kategooria kaitsealuste liikide hallpea-rähni ja laanepüü elupaiku ning metsakooslusi (9050 ja 9020*). Vööndisse jäävad ka mitme III kategooria kaitsealuse taime (püst-linalehik, lõhnav käoraamat, soo-neiuvaip ja Russowi sõrmkäpp) kasvukohad.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Sihtkaitsevööndites praegu ettevalmistatud kohti ei ole. Täpsemalt arutatakse kaitseala külastuskorraldus läbi kaitsekorralduskava koostamise käigus. Rahvaüritus on avalik üritus (avalikus kohas toimuv ja avalikkusele suunatud meelelahutusüritus, võistlus, etendus, kaubandusüritus või muu selle sarnane, mis ei ole koosolek), mille osalejad ei ole ette teada. See tähendab, et üritus on avalikult välja kuulutatud ja toimub piiritletud või piiritlemata territooriumil ja kindlaksmääratud ajal. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi ürituste toimumisele, nii et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Seega on kavandatud piisav paindlikkus mitmesuguste ürituste võimaldamiseks, juhul kui need loodusväärtusi ei ohusta. Sihtkaitsevööndid on ette nähtud looduslike liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike koosluste säilitamiseks, mistõttu külastajate massiline viibimine võib kahjustada vööndite kaitse-eesmärgi saavutamist. Enamasti asuvad sihtkaitsevööndis tallamisõrnad kooslused (madalsood, soostunud metsad) ning need on inimpeelike kaitsealuste liikide (röövlinnud, rohunepp, must-toonekurg) elupaigad. Selleks, et tagada koosluste ja kaitsealuste liikide ning nende elupaikade soodne seisund, tuleb piirata rahvaüritustest osalejate arvu ning suunata üritused kohtadesse, kus nende mõju kooslustele oleks minimaalne. Rahvaürituste korraldamisega seotud leevendus on tehtud eeskätt teadus- või õppeotstarbel korraldatavate koolituste ja matkade läbiviimiseks. Sedalaadi üritused toimuvad väikestele gruppidele ja üritusi on harva, seega ei kahjusta leevendus kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist, kuna kaitse-eesmärgiks olevate liikide pesitsemisajal kehtib liikumispiirang. Piirarv 50 on käsitletav ühe grupina, milleks on bussitais rahvast. Osalejate arvu piirang jätab kaitseala valitsejale võimaluse jälgida kaitseala kasutust ja vajaduse korral koormust suunata või hajutada.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Näiteks Heinasoo sihtkaitsevööndis rohunepe elupaigas

(ligikaudu 37 ha) seisneb liigile elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus puude ja põõsaste raies, lammil rohu niitmises ja niite koristamises. Puude ja põõsaste raiumine on vajalik ka röövluse vähendamiseks, kuna need on röövloomadele head peitekohad. Kuna üleujutused rikastavad lammi toitainetega, mis põhjustavad taimestiku vohamist ja suurendavad ala biomassi, on niite koristamine alalt äärmiselt oluline. Suure biomassi hulga jätmine luhale suurendab veelgi ala rikastumist toitainetega ja soodustab taimestiku vohamist. Valitseja nõusolek hooldus- ja taastamistöödeks on vajalik, kuna tegevust tuleb ajaliselt planeerida ja kindlasti ei ole kõiki töid vaja teha igal aastal. Mitmes sihtkaitsevööndis võib liigi elupaiga tingimuste parandamiseks tekkida vajadus kraave sulgeda. Kui analüüsida leitud ja varem teada olnud loodusväärtuste paiknemist, ulatust ja nii liikide kui ka elupaikade seisundit, eristub selgelt ala soisem lõunaosa ja kuivem põhjaosa, mis on tõenäoliselt kuivemaks muutunud pärast Angerja oja kraavitamist. Kaitsealal võib mõnes piirkonnas tekkida vajadus veerežiimi taastamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Nabala-Tuhala looduskaitseala on tähtis piirkond metsalinnustikule, mille elupaiga seisund sõltub otseselt metsamajandamisest. Elupaiga kvaliteedi ja liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav raietehnoloogia ning säilikuude, sealhulgas surnud puidu maht elupaigas, kusjuures säilikuude vajak on liigiti üpris erinev. Need leevendused on määrusesse lisatud sellepärast, et kaitseala valitseja nõusolekul oleks küpses puistus võimalik eri kasvukohatüüpides teha kujundusraieid, säilitades samas elustiku mitmekesisuse ja liikidele võimalikult soodsa seisundi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasoleva maaparandussüsteemi hoiutööd maaparandussüsteemi väljaspool sihtkaitsevööndit asuvate osade toimimise tagamiseks ning loodusliku veerežiimi taastamine. Leevendus on määrusesse lisatud seetõttu, et Nabala-Tuhala piirkond on tihedalt kaetud kraavidena ning tulevikus võib tekkida vajadus teha hoiutöid väljaspool sihtkaitsevööndit asuvate maaparandussüsteemi osade toimimise tagamiseks. Tegevus saab toimuda ainult valitseja nõusolekul. Veerežiimi taastamise võimalus on kaitse-eeskirja jäetud juhaks, kui selleks peaks ilmema kaitsealustest liikidest või kooslustest tulenev vajadus.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on kooskõlas kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Praegu põrkuvad kaitsealal kaks erinevat huvi: kaitsta loodusväärtusi või kaevandada lubjakivi. Arvestades plaanitavate maardlate suurt pindala ja kaevandamise mõju tundliku veerežiimiga alale, kus leiduvad allikad, allikasood ja karstiilminguid, ei ole võimalik mõlemat eesmärki korraga saavutada. Tundliku veerežiimiga alal allpool põhjavee taset kaevandamine võib tuua kaasa veetaseme olulisi muutusi ning taimekoosluste teisenemise ja loodusväärtuse vähenemise või hävimise.

Sihtkaitsevööndis on keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate rajatiste hooldustööd. Elamuid sihtkaitsevööndites ei paikne. Rahaaugu sihtkaitsevööndi suuremal lahustükil asub põhikaardi andmetel kaks kõrval- või tootmishoonet ning Pahlka sihtkaitsevööndis üks vundament. Ortofotol hooneid ja varemeid ei tuvastatud, samuti puudusid hoonete andmed ehtisregistrist. Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist. Erisus võimaldab kaitseala valitsejal paigaldada kaitsealale tähiseid ja infostende, luua võimalused maastikul liikumiseks loodusariduslikul eesmärgil või kaitsekorralduslikeks töödeks. Olemasolevate rajatiste hooldustööd võimaldavad kaitseala valitseja nõusolekul hooldada teid, teekraave ja elektriline.

Sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste liikumine Sõmeru sihtkaitsevööndis 15. märtsist kuni 31. augustini ja Heinasoo sihtkaitsevööndis väljaspool jõge ja jõe kallasrada 15. aprillist kuni 14. juulini. Inimeste viibimine sihtkaitsevööndis väike-konnakotka pesitsusperioodil on keelatud, sest see võib inimpeglisku väike-konnakotkast pesitsemise ajal oluliselt häirida, vähendades sellega pesitsusedukust ning ohustades kaitse-eesmärki. Heinasoo sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine lubatud vaid jõel ja kallasrajal, kuna seal on liikumine toimunud juba varasemalt ja enamasti harrastuskalapüügi eesmärgil, ning sel viisil see kaitse-eesmärki ei kahjusta. Kuna kalapüük rohuneppi ega tema elupaiku oluliselt ei kahjusta, on see tegevus Heinasoo sihtkaitsevööndis lubatud aastaringselt. Väljaspool jõge ja kallasrada on inimeste viibimine sihtkaitsevööndis rohuneppi pesitsusperioodil keelatud, sest see võib pelglikku rohuneppi pesitsemise ajal oluliselt häirida, vähendades sellega pesitsusedukust ning ohustades kaitse-eesmärki. Rahaaugu ja Pahlka sihtkaitsevööndis ei ole must-toonekure elupaigas liikumiskiiranguid kehtestatud, kuna tegemist on raskesti ligipääsetavate ja vähe külastatavate aladega ja kurg ei ole seal viimastel aastatel pesitsenud, küll on seal säilinud kaitset vääriv kure elupaik.

2.5.4.4. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel (keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste hinnanguline pindala on 66 ha) on vajalik nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks näiteks niitmine ning puu- ja põõsarinde harvendamine.

Sihtkaitsevööndis sookoosluste esinemisaladel on vajalik nende taastamiseks vajalikud tegevused nagu kraavide sulgemine ja võsa eemaldamine.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on kaks piiranguvööndit: Nabala ja Tuhala. Piiranguvööndite kaitse-eesmärk on karstinähtuste, kaitsealuste liikide elutingimuste, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning säästev metsandus. Tuhala piiranguvööndis paikneva karstivälja pikkus on 1,5 km ja laius umbes 1,2 km. Karstiala unikaalseimad ja tuntuimad objektid on Tuhala jõgi, Ämmaauk, Veetõusme allikad, Virulase koobas ja Tuhala nõiakaev. Piiranguvööndi eesmärgiks seatud säästva metsanduse roll on majandamisel tagada eesmärgiks seatud liikide elupaikade soodne seisund ning hoida metsamassiivi ökoloogilist väärtust ja terviklikkust. Säästev metsandus

eeldab raiete tegemisel koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamist. Piiranguvööndis tuleb metsa majandamisel arvestada looduskaitseliste eesmärkidega. Tuhala piiranguvööndis asuvad II kategooria kaitsealuste liikide kauni kuldkinga ja püst-linalehiku elupaigad. Tuhala on Nabala-Tuhala looduskaitsealal ainus koht, kus esineb plaatloo elupaik (8240*). Lisaks esineb alal loodusdirektiivi elupaigatüüp karstijärved ja -järvikud (3180*).

Piiranguvööndi eesmärk on olla lisaks eelnimetatud loodusväärtuste kaitsmisele ka üleminekuvööndiks kaitsealuste liikide elupaikade ja majandusmetsade vahel, vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitada alal metsakooslused. Nabala piiranguvööndisse jäävad mitme II ja III kategooria kaitsealuse liigi (kanakull, laanerähn, valgeselg-kirjurähn, kaunis kuldking, püst-linalehik, vööthuul-sõrmkäpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, kuradi-sõrmkäpp, laialehine neiuvaip, soo-neiuvaip, harilik käoraamat, harilik ungrukold, suur käopõll, pruunikas pesajuur, hall käpp, kahelehine käokeel, aas-karukell, eesti soojumikas, madal unilook, öösorr, laanepüü, rukkirääk, musträhn, väänkael, punaselg-õgija, hallpea-rähn, vööt-põõsalind) elupaigad. Nimetatud liikide elupaigad ei ole piiranguvööndis nii ulatuslikud, kui kaitseala sihtkaitsevööndites. Piiranguvööndisse jäävad nii mitmed väärtuslikud elupaigatüübid kui ka majandatud vähemväärtuslikud metsad, mis on mõjutatud kuivendusest. Piiranguvööndisse jäävad loodusdirektiivi elupaigad on pindalalt väikesed, paiknevad killustatult ja nende esinduslikkuse hinnang on enamasti keskmine või madal. Osa nendest on poollooduslikud kooslused ja vajavad väärtuste säilimiseks hooldamist. Vööndites paiknevate loodusväärtuste säilimine ja soodne seisund on tagatud piiranguvööndi kaitsereežiimiga, kuna väärtusi saab kaitsta läbi tingimuste seadmise näiteks raietele ja ehitamisele. Piiranguvööndi režiim on piisav ka vööndis asuvate karstinähtuste kaitseks.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi, mis on määratud §-des 6 ja 16. Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ja liinirajatiste püstitamine, arvestades eelnõukohase määruse § 6 punktides 4–6 sätestatud. Tootmisotstarbeta ehitise püstitamine on võimaldatud eeskätt õppe- ja külastusotstarbega rajatiste rajamiseks, kui selleks peaks tulevikus vajadus tekkima. Kuna piiranguvööndis paikneb elamuid, siis peab jääma kaitse-eeskirja võimalus liinirajatiste püstitamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud kinnisasjale püstitada eramu koos abihoonetega ja ehitisi põllumajandusliku tootmise eesmärgil. Tuhala piiranguvöönd on suures osas kultuurmaastik (metsasus vaid 25%) ja tervelt 94% paikneb eramaadel. Eramu püstitamine kinnisasjale, kui see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke, parandab kohalike elanike eluolu ja suurendab piirkonna elujõulisust ning aitab säilitada maastikuilmet. Ehitiste püstitamine põllumajandusliku tootmise eesmärgil, kui see ei kahjusta kaitse-eesmärke, annab kinnisasja omanikule võimaluse näiteks lauda rajamiseks. Inimeseta hääbub kultuurmaastik ja koos sellega ka sealsed loodusväärtused.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas. Piirarv 50 on käsitletav ühe grupina, milleks on bussitais rahvast. Rahvaürituste korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritusi korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ja pärast üritust ala korrastatakse. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis esinevate loodusväärtuste, näiteks kaitsealuste liikide kaitseks tingimusi

seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks. Piiranguvööndites praegu ettevalmistatud kohti ei ole. Täpsemalt arutatakse kaitseala külastuskorraldus läbi kaitsekorralduskava koostamise käigus.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Nabala ja Tuhala piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks. Lisaks tuleb arvestada metsaseaduse § 30 lõike 6 punktis 4 sätestatud tingimusi ehk ei tohi uut turberaiet alustada uuenemata turberaielangiga piirneval metsaeraldisel, välja arvatud juhul, kui lankide kogupindala ei ületa 5 ha. Turberaie koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise nõudega võimaldab suurendada metsa looduslikkust piiranguvööndis esinevates kultuurpuistutes ning säilitada metsamaastikku. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud lageraie langi pindalaga kuni 2 ha, arvestades metsaseaduse § 29 lõikes 9 sätestatud tingimusi ehk enne raiesmiku uuenemist ei või teha uut lageraiet raiesmikuga piirneval metsaeraldisel, välja arvatud juhul, kui raiesmiku ja uue lageraielangi kogupindala ei ületa 2 ha. Kuna Nabala-Tuhala piirkonna puhul on tegemist karstialaga, siis tuleb lähtuda ka metsaseaduse § 29 lõikest 11, mis sätestab, et infiltratsiooni ja survepõhjaveega alal ei või lageraielangi pindala olla suurem kui 2 ha. Tegevuse lubamine kaitseala valitseja nõusolekul annab valitsejale võimaluse täiendavalt hinnata, kas metsateatisega planeeritud tegevused on kaitse-eesmärgi ja kaitse-eeskirjaga kooskõlas.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Kaitseala piiranguvöönditesse jäävad kraavid ja teised veekogud, mida on piiranguvööndites olevate erakinnistute tarbeks vaja puhastada. Nimetatud tegevuste mõju loodusväärtustele sõltub konkreetse tegevuse mahust ja ulatusest ning seetõttu on kaitseala valitsejale jäetud võimalus juhtumipõhiselt otsustada nende tegevuste lubamist ja seada tingimusi.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine; maavara kaevandamine; uue maaparandussüsteemi rajamine; biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud põllumaal ja õuemaal; puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Need piirangud tulenevad looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest piiranguvööndisse rajatavad kraavid mõjutaksid oluliselt sihtkaitsevööndis olevaid kooslusi. Kaitseala kooslused on pikaajalisest kuivenduse mõjust juba osaliselt rikutud, mis väljendub eelkõige madalsoode puistumises ning metsakoosluste struktuuri muutustes. Uute kraavide rajamine halvendaks kaitseala koosluste seisundit veelgi. Veerežiimi muutmine on tavaliselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis kutsub esile ebasoovitavaid muutusi kooslustes ja elupaikades. Arne Kivistiku pikaajalised vaatlused kinnitavad, et negatiivsed muutused sealsete luhtade ja soode

veerežiimis, lagedate soo- ja niidualade kinnikasvamine, soo- ja lammimetsade seisundi halvenemine ja piirkonnas esinevate allikate vooluhulga vähenemine on tingitud peamiselt maaparandustöödest ning jõgede ja ojade voolusängide reguleerimisest.

Maavara kaevandamine on samuti vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega, kuna see kujutaks lisaohu loodusväärtustele, eriti veerežiimi muutustele tundlikele Natura elupaikadele ja liikidele. Praegu põrkuvad Nabala-Tuhala alal kaks erinevat huvi: kaitsta loodusväärtusi või kaevandada lubjakivi. Arvestades riigimaale plaanitavate maardlate suurt pindala ja kaevandamise mõju tundliku veerežiimiga alale, kus asuvad allikad, allikasood ja karstiilminguid, ei ole võimalik mõlemat eesmärki korraga saavutada. Seetõttu ei ole loodaval kaitsealal kaevandamine lubatud. Maavara kaevandamisel nii kaitsealal kui ka selle naabruses on oluline negatiivne mõju Nabala-Tuhala looduskaitseala loodusväärtustele ja terviklikkusele.

Väetise, taimekaitsevahendi ja biotsiidi kasutamine on lubatud näiteks põllumaal ja õuemaal, kuid keelatud metsamaal ja looduslikul rohumaal, kuna seal kasvavad looduslikud ja kaitsealused taimeliigid, alasid kasutavad elupaikadena ja toitumisaladena looduslikud ja kaitsealused loomaliigid või asuvad seal väärtuslikud looduskooslused. Väetamisel muudetakse ka looduslikke tingimusi, mistõttu ei ole näiteks pärast loodusliku rohumaat väetamist võimalik tagada selle looduslikkust.

Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud, sest piiranguvööndis on tegemist märjemate kasvukohatüüpidega pehmel niiskel pinnasel, millel liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Kaitseala valitseja võib siiski lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab, näiteks pikalt kestnud kuivade ilmade puhul.

2.5.5.4. Vajalik tegevus piiranguvööndis

Vajaliku tegevusena nähakse piiranguvööndis ette poollooduslike koosluste esinemisaladel (keskkonnaregistrisse kantud poollooduslike koosluste hinnanguline pindala on 2,8 ha) nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks näiteks niitmist, puu- ja põõsarinde kujundamist ja harvendamist. Need alad on ajalooliselt olnud kasutuses heina- ja karjamaadena ning hakanud kasutamise lõppemisel ajapikku võsastuma.

3. Menetluse kirjeldus

Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamise avalikustamise protsessi esimene selgituskoosolek toimus 12. veebruaril 2014. a Saku Valla Maja saalis. Teade koosoleku toimumise kohta ilmus 6. veebruaril üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ning 5. veebruaril kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid ja 7. veebruaril kohalikus ajalehes Harju Elu. Lisaks avaldati teade Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi veebilehel ning kohalikel infotahvlitel. Selgituskoosolekule olid oodatud maaomanikud, kohalike omavalitsuste esindajad, ettevõtjad ja teised asjast huvitatud. Tutvustati avalikustamise protsessi, moodustatava kaitseala loodusväärtusi, piire ja põgusalt ka kaitsekorda. Koosolekul pakuti välja võimalus moodustada huvirühmade esindajatest töörühm, mis arutaks läbi kaitse-eeskirjaga kehtestatavad regulatsioonid ja teeks ettepanekud eelnõu muutmiseks, parandamiseks või täiendamiseks. Töörühma koosolek toimus 3. märtsil Keskkonnaameti Harju kontoris. Pärast koosolekut laekunud ettepanekute põhjal muudeti kaitse-eeskirja eelnõud nii, et kaitse-eesmärkide hulgast jäeti välja neli linnuliiki (hiireviu, raudkull, nõmmelõoke ja väänkael) ning piiranguvööndis lageraie langi pindala suurenes ühelt hektarilt

kahele hektarile. Kaitse-eesmärkidest välja jäetud linnuliikidele ei ole Nabala-Tuhala looduskaitseala oluline elupaik. Lisaks tagab eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord ka nende liikide kaitse. Kahe hektari suurune lageraie lank ei mõjuta oluliselt kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ega kahjusta loodusväärtusi.

Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus 5. maist 16. juunini 2014. a Keskkonnaameti Harja-Järva-Rapla regiooni Harju, Järva ja Rapla kontorites ning Kiili, Kose, Saku ja Kohila Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 2. mail üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ning 30. aprillil kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid ja 2. mail kohalikus ajalehes Harju Elu. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 30. aprillil. Kinnistute omanikke, kelle kirjad Keskkonnaametile tagastati ja kelle andmed andmebaasides puudusid, teavitati kaitseala moodustamisest 26. juunil ajalehes Eesti Päevaleht ja väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 305 kinnisasja 181 eraomanikule ja Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maaametile, Maanteeametile ja Kaitseliidule ning Kiili, Kose, Saku ja Kohila Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Lisaks saadeti teade huvigruppide esindajatele: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, MTÜ Tuhala Looduskeskusele, Eesti Erametsaliidule, Kohila Metsaseltsile, kaevandajate esindajale Enno Reinsalule ja kodanikuühendusele Avalikult Rail Balticust.

Kirjas paluti esitada parandusettepanekuid ja vastuväited kaitseala moodustamise ja kaitsekorra kohta. Kirjad sisaldasid teadet, et kui avaliku väljapaneku ajal ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitata, loetakse seda nõusolekuks kaitse-eeskirja eelnõuga.

Kirjadele vastas 16 maaomanikku ning Kohila Vallavalitsus, MTÜ Tuhala-Kata-Tammiku Külaselts, AS Kiirkandur, Paekivitoodete Tehase OÜ, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Riigimetsa Majandamise Keskus, kellele väljastati vastuskirjad 14. ja 15. juulil 2014. a.

Arvamuse esitaja	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
31701:003:0042	Ettepanek arvata kinnistu kaitsealast välja, sest kaitseala loomine tekitab olulist majanduslikku kahju.	Kaitseala välispiiri korrigeeritakse nii, et ligikaudu pool praegu planeeritava kaitseala koosseisu kuuluvast Reinumetsa (31701:003:0042) kinnistust jäetakse kaitseala piiridest välja, sest seal puuduvad kõrged loodusväärtused (inventeeritud elupaigatüübid ja kaitsealuste liikide registreeritud leiukohad). Osa kinnistu jätmise kaitsealasse on põhjendatud sihtkaitsevööndi metsadele vajaliku ühtlase ulatusega kaitsetsooni loomisega. Reinumetsa kinnistu jääb osaliselt projekteeritava Nabala piiranguvööndi koosseisu. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid

		<p>piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine. Nabala piiranguvööndis on kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul lageraie langi pindalaga kuni 2 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Piiranguvööndi režiim võimaldab majandustegevust jätkata ja metsa mõõdukalt majandada.</p>
30401:003:0364	<p>Ettepanek arvata kinnistu kaitsealast välja, sest kaitseala moodustamisega kaasnevad piirangud vähendavad oluliselt kinnistu rahalist väärtust. Küsitakse kompensatsioonide kohta.</p>	<p>Tuisu (30401:003:0364) kinnistu jääb planeeritava Nabala-Tuhala looduskaitseala Nabala piiranguvööndi keskele ja selle kaitsealast väljaarvamine ei ole kooskõlas ala terviklikkuse säilimisega. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirja eelnõuga seatud piirangud võimaldavad metsi eesmärgipäraselt majandada. Kaitse-eeskirja jõustumise järgselt on õigus maamaksusoodustusele. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50 protsenti maamaksumäärast. Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Nabala piiranguvööndis ei piira kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt, sest uuendusraie on lubatud.</p>
30401:002:0134	<p>Ettepanek täiendada kaitse-eeskirja eelnõu sõnastust nii, et oleks lubatud väljaspool teid sõidukiga sõitmine ja maastikusõidukiga sõitmine ka riigikaitsemaal.</p>	<p>Arvestades asjaolu, et Lasketiiru (30401:002:0134) kinnistu paikneb planeeritava kaitseala äärealal ja seal registreeritud elupaik lood (6280*) on väheeesinduslik ning rikutud, arvatakse nimetatud maaüksus, selle lähiümbrus ja elektriliinialune maa täielikult moodustatava kaitseala piiridest välja. Seega puudub vajadus esitatud ettepaneku sisseviimiseks kaitse-eeskirja eelnõusse ja seletuskirja.</p>
31701:003:0033	<p>Väidetakse, et kaitse-eeskirja eelnõu on liiga range. Küsitakse küsimusi metsamajandamise ja veerežiimi taastamise kohta.</p>	<p>Kärneri (31701:003:0033) kinnistu jääb planeeritava Nabala-Tuhala looduskaitseala Nabala piiranguvööndi koosseisu. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid</p>

		<p>piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine. Nabala piiranguvööndis on kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul lageraie langi pindalaga kuni 2 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks. Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Seega on piiranguvööndis võimalik majandustegevust jätkata ja metsa mõõdukalt majandada. Majandustegevus on keelatud ainult kaitseala sihtkaitsevööndites. Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamine ei tähenda, et inimesed ei tohiks seal enam viibida ega tegutseda. Veerežiimi taastamise esmane eesmärk on peatada madalsoode edasine kuivemaks muutumine ja tagada soode elustiku säilimine. Enne taastamistegevuste alustamist koostatakse igale soole taastamisprojekt ning kõik tegevused kooskõlastatakse kõigi maaomanikega, kelle maid võivad tegevused mõjutada. Madalsoode taastamisel tõstetakse veetaset pinnases valdavalt ainult 20-40 cm. Soode veerežiimi taastamisel välditakse ümbritsevate alade üleujutamist, veetaseme muutust jälgitakse ka hilisema tulemuslikkuse seire käigus.</p>
71814:001:0235	Ettepanek arvata kinnistu Rahaaugu sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse.	<p>Rahaaugu sihtkaitsevööndi piiri korrigeeritakse nii, et Untaugu (71814:001:0235) kinnistu arvatakse Nabala piiranguvööndi koosseisu, sest seal puuduvad kõrged loodusväärtused (inventeeritud elupaigatüübid ja kaitsealuste liikide registreeritud leiukohad). Kuna kinnistu paikneb kaitseala keskel, siis selle kaitsealast väljaarvamine ei ole kooskõlas ala terviklikkuse säilimisega.</p>
71814:001:0250	Ettepanek peatada kaitseala loomine seni, kuni pole otsustatud kahjude kompenseerimine (toetused) või maade kohene väljaostmine riigi poolt.	<p>Ettepaneku tegijale tutvustati piiranguid ja toetusi. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine. Nabala piiranguvööndis on kaitse-eeskirja eelnõu</p>

		<p>kohaselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul lageraie langi pindalaga kuni 2 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Nõusoleku andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks. Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Piiranguvööndi režiim võimaldab majandustegevust jätkata ning metsa mõõdukalt majandada. Pärast kaitseeeskirja jõustumist on õigus maamaksusoodustusele. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50 protsenti maamaksumäärast. Sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Nabala piiranguvööndis ei piira kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt, sest uuendusraie on lubatud.</p>
33701:001:0659 33701:001:0660	<p>Ettepanek arvata kinnistud Heinasoo sihtkaitsevööndist välja, kuna seal on haritavad põllumaad.</p>	<p>Heinasoo sihtkaitsevööndi piiri korrigeeritakse nii, et Kataveski (33701:001:0659) ja Veski (33701:001:0660) kinnistutel asuvad haritavad põllumaad jäetakse Heinasoo sihtkaitsevööndist välja ja arvatakse Tuhala piiranguvööndi koosseisu. Kataveski kinnistul paiknev elupaik rohunditerikkad kuusikud (9050) jäetakse Heinasoo sihtkaitsevööndisse, sest selle vööndi kaitseeesmärk on muuhulgas sealsete metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine.</p>
31701:003:0664	<p>Ei nõustuta piirangutega majandustegevusele, kuna omanik soovib hooldusraiet teha.</p>	<p>Koplimäe (31701:003:0664) kinnistu jääb projekteeritava Nabala piiranguvööndi koosseisu. Piiranguvööndi eesmärk on olla üleminekuvööndiks kõrge väärtusega looduskoosluste, kaitsealuste liikide elupaikade ja majandusmetsade vahel ning vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid</p>

		<p>piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine.</p> <p>Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Nabala piiranguvööndis on kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul lageraie langi pindalaga kuni 2 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus.</p> <p>Piiranguvööndi režiim võimaldab majandustegevust jätkata ja metsa mõõdukalt majandada.</p>
71801:006:0213 71801:006:0203	<p>Küsitakse, miks ei suuda senised kaitsemeetmed looduslikke kooslusi piisavalt kaitsta.</p> <p>Küsitakse toetusmeetmete kohta.</p>	<p>Piirkonnas olemasolevad kaitstavad alad liidetakse üheks kaitsealaks, et tagada paremini alal esinevate karstinähtuste ja nendega seotud tundliku veerežiimi, soo- ja metsaelupaikade ning kaitsealuste ja ohustatud liikide elupaikade kaitse.</p> <p>Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul raielangi suuruse piiramine.</p> <p>Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõuga seatud piirangud võimaldavad metsi eesmärgipäraselt majandada. Pärast kaitse-eeskirja jõustumist on õigus maamaksusoodustusele.</p> <p>Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50 protsenti maamaksumäärast.</p>
31701:003:1292 31701:002:1810	<p>Ettepanek arvata kinnistud Rahaaugu sihtkaitsevööndist välja.</p> <p>Ettepanek kaaluda sihtkaitsevööndi osana riigimaid 30401:003:0047 ja 71814:001:0587.</p>	<p>Kaitseala välispiiri korrigeeritakse nii, et Ööbiku (31701:002:1810) kinnistu servas paiknev rohumaa osa jäetakse planeeritavast kaitsealast välja. Ülejäänud Ööbiku kinnistu ja Vana-Väljamardi (31701:003:1292) kinnistu jäetakse Rahaaugu sihtkaitsevööndi koosseisu. Kinnistutel paiknevad kaitseala kaitse-eesmärgiks olevad elupaigatüübid 9050, 91D0* ja 6450 ning eesti soojumika ja mitmete käpaliste kasvukohad.</p> <p>Ettepanekus nimetatud riigimaa 30401:003:0047 paikneb moodustatavast Nabala-Tuhala looduskaitsealast eemal, moodustab omaette terviku ning selle liitmine kaitsealaga ei ole praeguses etapis otstarbekas. Kaitseala laiendamise osas on tegemist eraldi protsessiga ning õigus on</p>

		<p>esitada LKS § 8 kohane ettepanek. Kinnistu 71814:001:0587 paikneb olemasolevas Nabala piiranguvööndis. Välispiiri osas on arvestatud Kalev Sepa 2013. a koostatud ekspertiisis lähtunud põhimõttest, et loodavasse kaitsealasse oleksid hõlmatud piirkonnas teadaolevad põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ja neile vajalik kaitsetsoon.</p>
<p>31701:003:0111 31701:003:0112</p>	<p>Ettepanek arvata kinnistud moodustatavast kaitsealast välja. Lisaks arvata välja veel kinnistud 31701:003:0112, 31701:003:0111, 31701:003:0802, 31701:003:0481, 31701:003:1002, 31701:003:1001, 31701:003:0482, 31701:003:0100, 31701:003:0551. Ettepanek kaaluda sihtkaitsevööndiga riigimaade (30401:003:0047, 30401:003:0689 ja 30401:003:0690) ning riigi reservmaa (piiriettepanek AT021211135) liitmist. Lisaks liita Rahaaugu sihtkaitsevööndiga maaüksus Viimsi metskond 135 (71814:001:0580).</p>	<p>Johannese (31701:003:0111) ja Marianne (31701:003:0112) kinnistut ei arvata loodava kaitseala koosseisust välja. Nimetatud kinnistutel on inventeeritud kaitse-eesmärgiks olevad elupaigad liigirikkad madalsood (7230) ja rohunditerikkad kuusikud (9050) ning registreeritud kauni kuldkinga kasvukohad. Lisaks on kinnistute kaitseala koosseisu jätmise põhjendatud ala terviklikkuse säilimisega. Tammiku sihtkaitsevööndi piiri korrigeeritakse nii, et Marianne kinnistul paiknev lageraielank ja Johannese kinnistu loodeosa arvatakse Nabala piiranguvööndi koosseisu. Marianne kinnistule inventeeritud liigirikka madalsoo elupaik jääb sihtkaitsevööndisse. Kraavide sulgemisega veerežiimi taastamisel ning kasevõsa raadamisel on liigirikka madalsoo elupaiga taastamine võimalik. Veerežiimi taastamisel tuleb lähtuda sood mõjutavatest kraavidest, mille sulgemist alustatakse järkjärgult. Ka teiste ettepanekus nimetatud kinnistute kaitsealasse jätmise on vajalik ala terviklikkuse huvides, seetõttu neid kinnistuid kaitsealast välja ei arvata. Ettepanekus nimetatud riigimaad paiknevad moodustatavast Nabala-Tuhala looduskaitsealast eemal, moodustavad omaette terviku ning nende liitmine Nabala-Tuhala kaitsealaga ei ole praeguses etapis otstarbekas. Kaitseala laiendamise osas on tegemist eraldi protsessiga ning õigus on esitada LKS § 8 kohane ettepanek. Välispiiri osas on arvestatud Kalev Sepa 2013. a koostatud ekspertiisis lähtunud põhimõttest, et loodavasse kaitsealasse oleksid hõlmatud piirkonnas teadaolevad põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ja neile vajalik kaitsetsoon.</p>

30401:002:0277	Ettepanek arvata kinnistul paiknev metsamaa Rahaaugu sihtkaitsevööndist välja, sest soovitakse metsa hooldada küttepuid saamise eesmärgil.	Nabala-Tuhala looduskaitseala välispiiri korrigeeritakse nii, et Tagalepa (30401:002:0277) kinnistu kaguosas asuv looduskaitsealalt väheväärtuslik metsamaa arvatakse planeeritavast kaitsealast välja. Tagalepa kinnistule ulatuv elupaik, liigirikkad madalsood (7230), jäetakse Rahaaugu sihtkaitsevööndi koosseisu, sest nimetatud vööndi kaitse-eesmärk on muuhulgas sookoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine.
30401:002:0226 71801:006:0374	Ettepanek arvata kinnistud looduskaitsealast välja, sest tegemist on 100% maatulundusmaaga.	Kaitseala välispiiri korrigeeritakse nii, et Uueveski kinnistu katastriüksuse 30401:002:0226 lääneosa jäetakse osaliselt planeeritavast kaitsealast välja. Uueveski (30401:002:0226) kinnistul inventeeritud elupaigad liigirikkad madalsood (7230) jäetakse Rahaaugu sihtkaitsevööndi koosseisu, sest nimetatud vööndi kaitse-eesmärk on muuhulgas sookoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine. Uueveski kinnistu katastriüksus 71801:006:0374 jäetakse Nabala piiranguvööndi koosseisu, sest see asub ala keskel ja selle kaitsealast väljaarvamine ei ole kooskõlas ala terviklikkuse säilimisega.
31701:003:0610 31701:003:0100 31701:003:0141 31701:003:1140 71814:001:0242	Ettepanek arvata kinnistud kaitsealast välja. Küsitakse kinnistutel paiknevate liikide ja kompensatsioonide kohta.	Kinnistuid ei arvata moodustatava kaitseala koosseisust välja, sest seal asuvad mitmete kaitsealuste ja kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate liikide registreeritud kasvu- ja pesitsuskohad. Kinnistud paiknevad kaitseala keskel ning nende alast väljaarvamine ei ole kooskõlas kaitseala terviklikkuse säilimisega. Maaüksuse 31701:003:0100 lõunaosa arvatakse Tammiku sihtkaitsevööndist Nabala piiranguvööndi koosseisu. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50 protsenti maamaksu määrast. Nabala piiranguvööndis ei piira kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt, sest uuendusraie on lubatud.
71801:006:0239	Ei nõustuta kaitseala moodustamisega, kui ei saa metsa kasumlikult majandada.	Tambergi (71801:006:0239) kinnistu jääb projekteeritava Nabala piiranguvööndi koosseisu. Piiranguvöönd on kaitseala osa, kus on lubatud majandustegevus, kuid kaitsefunktsiooni eesmärgi täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid piiranguid, näiteks uuendusraiate puhul

		<p>raielangi suuruse piiramine. Nabala piiranguvööndis on kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul lageraie langi pindalaga kuni 2 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 5 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Piiranguvööndis on lubatud hooldusraie. Seega on piiranguvööndis võimalik majandustegevust jätkata ja metsa mõõdukalt majandada.</p>
AS Kiirkandur	<p>Ettepanek jätta maaüksused, millel asub maavara ja mille suhtes on esitatud kaevandamisloa taotlus kaitsealast välja. Ettepanek kaitse-eeskirja kehtestamiseks selliselt, et kaevandamine oleks lubatud.</p>	<p>Maavara kaevandamine on vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega, kuna see kujutaks lisaohu sealsetele loodusväärtustele, eriti karjääri mõjupiirkonda jäävatele veerežiimi muutustele tundlikele Natura elupaikadele ja liikidele. Tundliku veerežiimiga alal allpool põhjavee taset kaevandamine võib tuua kaasa veetaseme olulisi muutusi suuremal alal, sh naabruses paiknevates allika- ja madaloodes. Sarnastes tingimustes kaevandamise näide Eestis puudub, seega on otstarbekas lähtuda ettevaatusprintsipist.</p>
Paekivitoodete Tehase OÜ	<p>Ettepanek jätta kaitseala piiridest välja Nabala lubjakivimaardla Tammiku ja Tagadi karjääri alad. Väidetakse, et LKS § 7 sätestatud materiaalsed eeldused ei ole täidetud.</p>	<p>Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamise ja kaitse-eeskirja menetlus algatati keskkonnaministri 12. detsembri 2013. a käskkirjaga nr 1183, mis tugines Kalev Sepa 2013. aastal koostatud ekspertiisi „Ekspertiis Nabala looduskaitseala moodustamise põhjendatusele ja kavandatavate piirangute otstarbekusele” tulemustele. See ekspertiis kinnitab, et piirkond on väärtuslik looduskompleks, hõlmates soo- ja metsaelupaigad ning kaitsealuste liikide elupaigad ja kasvukohad ning piirkonna kaitse alla võtmiseks on olemas looduskaitsealades nõutavad eeldused. Kaitseala piiridest ei jäeta välja Nabala lubjakivimaardla Tammiku ja Tagadi karjääri alasid, sest nende kaitsealast väljaarvamine ei ole kooskõlas ala terviklikkuse säilimisega. Tundliku veerežiimiga alal allpool põhjavee taset kaevandamine võib tuua kaasa veetaseme olulisi muutusi palju suuremal alal, sh naabruses paiknevates allika- ja madaloodes. Sarnastes tingimustes</p>

		kaevandamise näide meil Eestis puudub, seega on otstarbekas lähtuda ettevaatusprintsibist.
Majandus- ja Kommunikatsiooni- ja nimenisteerium	Rõhutatakse ekspertiisi (K. Sepp) ja seletuskirja lakoonilisust ja vähest põhjendatust. Küsitakse Tammiku sihtkaitsevööndis paikneva liigirikka madal soo elupaiga kohta. Tehakse ettepanek sõnastada piiranguvööndi kaitsekorra ehitamist puudutav osa nii, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud ehitise, sh ajutise ehitise püstitamine.	Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamise algatamise aluseks olev ekspertiis on lähtunud looduskaitse seaduse § 8 lõikest 3, andes uuringute käigus kogutud andmete põhjal tervikliku ja sisulise hinnangu ala kaitse alla võtmise eelduste (LKS § 7) olemasolu kohta. Nii ekspertiisi kui ka kaitse-eeskirja seletuskirja aluseks on olnud Keskkonnaministeeriumi välja töötatud soovituslikud meetodilised materjalid kaitseala ekspertiisi ja seletuskirja koostamiseks. Mõlemad tööd on kooskõlas senise kaitsealade moodustamise praktikaga Eestis. Tammiku sihtkaitsevööndis paiknevas elupaigas on alustaimestik säilinud madal soole iseloomulikud liigid ja kraavide sulgemisega veerežiimi taastamisel ning kasevõsa raadamisel on liigirikka madal soo elupaiga taastamine võimalik. Tähelepanu tuleb pöörata igale potentsiaalselt taastatavale madal soo alale. Vastavalt looduskaitse arengukavale on vajalik aastaks 2020 taastada 10 000 ha madal- ja siirdesooelupaiku ning rabade servaalasid kaitstavatel aladel. Kaitse-eeskirja ehitamist puudutavat regulatsiooni täiendatakse nii, et piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud liinirajatiste püstitamine.
Kohila Vallavalitsus	Ei nõustuta olemasolevate sihtkaitsevööndide laiendamisega juhul, kui see ei ole vajalik I kategooria liikide kaitseks. Ollakse seisukohal, et piiranguvööndi režiim tagab liikide säilimise.	Loodava kaitseala tsoonierimisel on eelkõige lähtutud ala kaitse-eesmärkidest. Sihtkaitsevööndide režiim on vajalik kaitsealuste liikide elu- ja kasvukohtade kaitseks ning Natura elupaikade ja metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks. Alal leiduvate liikide ja nende elupaikade tõhusama kaitse tagamine on võimalik korraldada tulemuslikumalt rakendades sihtkaitsevööndi režiimi.
MTÜ Tuhala Looduskeskus	Ettepanek nimetada kaitseala Nabala-Tuhala looduskaitsealaks.	Arvestatud.
MTÜ Tuhala-Kata-Tammiku Külaselts	Ettepanek laiendada Tuhala piiranguvööndi välispiire, et oleks arvestatud rohevõrgustiku	Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamise ja kaitse-eeskirja menetlus algatati keskkonnaministri käskkirjaga, mis tugines Kalev Sepa 2013. a koostatud

	<p>toimimist ja karsti vööndi lääneserval. Ettepanek välja arvata Heinasoo sihtkaitsevööndist talukoht koos haritava põllumaaga.</p>	<p>ekspertiisi tulemustele. Välispiiri osas on ekspertiisis lähtunud põhimõttest, et loodavasse kaitsealasse oleksid juba hõlmatud piirkonnas teadaolevad põhilised kaitset vajavad loodusväärtused ja neile vajalik kaitsetsoon. Kaitseala laiendamine on eraldi protsess ja õigus on esitada LKS § 8 kohane ettepanek.</p> <p>Heinasoo sihtkaitsevööndi piiri korrigeeritakse nii, et Kataveski (33701:001:0659) ja Veski (33701:001:0660) kinnistutel asuvad haritavad põllumaad jäetakse Heinasoo sihtkaitsevööndist välja ja arvatakse Tuhala piiranguvööndi koosseisu.</p>
<p>Riigimetsa Majandamise Keskus</p>	<p>Ei nõustu Tagadi sihtkaitsevööndi moodustamisega. Ettepanek arvata teatud hulk kvartaleid Rahaaugu sihtkaitsevööndist Nabala piiranguvööndisse. Ettepanek, et oleks võimalik nii piiranguvööndis kui ka sihtkaitsevööndis teha kõikide kraavide hoiutöid, kui need teenindavad väljaspool kaitseala asuvat kraavivõrku. Ettepanek arvata teed piiranguvööndisse. Väidetakse, et eeskirjas pole käsitletud teede rekonstrueerimist ja teisi teehoiutöid.</p>	<p>Tagadi sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Alal leiduvate liikide ja nende elupaikade tõhusama kaitse tagamine on võimalik korraldada tulemuslikumalt rakendades sihtkaitsevööndi režiimi. Piiranguvööndi režiim ei taga vööndis esinevate looduslike koosluste taastumist ega säilimist.</p> <p>Rahaaugu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk kirjas nimetatud kvartalite piires on lisaks kaitsealuste liikide elupaikade kaitsele ka metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine ning seetõttu jäetakse nimetatud kvartalid sihtkaitsevööndi koosseisu. Nabala-Tuhala looduskaitseala on kaetud tihedalt kuivenduskraavidega ning eeskirja jäetakse võimalus lubada hooldamist. Suuremad katttega teed arvatakse piiranguvööndisse. Teede rekonstrueerimine ja hoiutööd on käsitletud kaitse-eeskirja § 11 ja 15.</p>
<p>Rapla Maavalitsus</p>	<p>Ettepanek nihutada loodava Nabala looduskaitseala piire selliselt, et varasemalt projekteeritud ja Saku valla üldplaneeringus kajastatud Tallinn-Rapla-Türi maantee Raudalu-Tagadi teelõigu I klassi maanteeks rekonstrueerimise</p>	<p>Nimetatud trassikoridor jääb loodava kaitseala servaalale, kus ei asu kõrge väärtusega elupaiku ega kaitstavaid liike, seetõttu on ettepanekuga arvestatud ja piiri muudetud. Kaitseala pindala väheneb 15,1 ha võrra, ühtegi kaitsealuse liigi elupaika ega kaitset vajavat elupaigatüüpi kaitsealast välja ei arvata. Ala väljaarvamine ei mõjuta looduskaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.</p>

	eelprojektis planeeritud trassikoridor jääks loodavast kaitsealast välja.	
--	---	--

Pärast kirjadele vastamist toimus 30. juulil Oru Külakeskuse saalis kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, kus osales 56 osalejate nimekirjas ennast registreerinud isikut.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktidest 344, 423 ja 445 hõlmab kaitseala Rahaaugu, Tammiku ja Tuhala loodusalasid. Seetõttu tuleb tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Rahaaugu, Tammiku ja Tuhala loodusalad on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku aladeks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. aasta otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 7. novembri 2013. aasta rakendusotsusega 2013/742/EL, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade seitsmes ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri C(2013) 7361 all, ELT L 350, 21.12.2013, lk 555–758).

Linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslike ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Nabala-Tuhala looduskaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi (must-toonekurg, väikekonnakotkas, kanakull, laanerähn, valgeselg-kirjurähn, karvasjalg-kakk, rohunepp, laanepüü, öösorr, väike-kärbsenäpp, teder, sookurg, händkakk, musträhn ja hallpea-rähn) kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Rahaaugu loodusala ja Tammiku loodusala piiride muutmiseks. Rahaaugu loodusala osakaal väheneb Ööbiku

kinnistul (0,8 ha suurusel alal) ja Tammiku loodusala osakaal väheneb Vana-Kase kinnistul (0,4 ha suurusel alal).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldustele. Määruse jõustumisel puudub oluline mõju tööhõivele ja metsandusele, kuna osa moodustatavast kaitsealast oli ka varasemalt kaitse all ja enamus liidetavast alast arvatakse piiranguvööndisse, kus majandustegevus, sh metsamajandus, on jätkuvalt osaliselt lubatud. Kehtivad planeeringud ja kaitse-eeskirjas sätestatu ei ole omavahel vastuolus.

Loodaval Nabala-Tuhala kaitsealal põrkuvad kaks erinevat huvi: kaitsta loodusväärtusi või kaevandada lubjakivi. Arvestades riigimaale plaanitavate maardlate suurt pindala ja kaevandamise mõju tundliku veerežiimiga alale (allikad, allikasood ja karstinähtused), ei ole võimalik mõlemat eesmärki korraga saavutada. Seetõttu ei ole eelnõuga kaevandamine lubatud. Arvestatud on teaduslikel uuringutel ja analüüsidel tuginevaid eksperdiarvamusi (MTÜ Geoeducation Center, 2012; Leo Vallner, 2014). Kuna Nabala piirkonnas on eksperdid jäänud erinevate arvamuste juurde, siis on olemas kahtlus, et kaevanduse avamisega seotud tegevused võivad kaitstavaid loodusväärtusi kahjustada ja tegevuse (kaevandamise) lubamine ei ole selles piirkonnas mõeldav, seetõttu on otsustatud loodusväärtuste säilitamise kasuks.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Määruse jõustumisele peab järgnema erinevate maamaksumäärade kinnitamine, mis tuleneb määrusega kehtestatavatest majanduspiirangutest. Sellega korrigeeritakse ühtlasi valla eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta, § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksu laekub Kose vallale vähem ligikaudu 1673,23 eurot, Kiili vallale ligikaudu 550,40 eurot, Saku vallale ligikaudu 2777,70 eurot ja Kohila vallale ligikaudu 1948,62 eurot aastas. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele

vastava tasu eest. Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja omandamise vahendid kavandab Keskkonnaministeerium riigieelarves oma kululae piires. Nabala-Tuhala looduskaitseala sihtkaitsevööndites on ligikaudu 398,3 ha eramaid. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Kiili vallas 2013. aastal 153,04 ha maatulundusmaaga 21 tehingut kogusummas 465 951 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 3045 eurot. Kiili valda jääb sihtkaitsevööndis olevat maatulundusmaa sihtotstarbega eramaad 50,96 hektarit. Kose vallas toimus 2013. aastal 1450,18 ha maatulundusmaaga 153 tehingut kogusummas 3 015 126 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 2079 eurot. Kose valda jääb sihtkaitsevööndis olevat maatulundusmaa sihtotstarbega eramaad 83,86 hektarit. Saku vallas toimus 2013. aastal 408,46 ha maatulundusmaaga 58 tehingut kogusummas 1 511 542 eurot, seega on ühe hektari keskmiselt 3701 eurot. Saku valda jääb sihtkaitsevööndis olevat maatulundusmaa sihtotstarbega eramaad 33,2 hektarit. Kohila vallas toimus 2013. aastal 689,34 ha maatulundusmaaga 78 tehingut kogusummas 1 931 474 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 2802,9 eurot. Kohila valda jääb sihtkaitsevööndis olevat maatulundusmaa sihtotstarbega eramaad 230,28 hektarit.

Nabala-Tuhala looduskaitsealal on hinnanguliselt tarvis hooldada 68 ha poollooduslikke kooslusi. Vajalikud finantsvahendid on planeeritud „Maaelu arengukava 2007-2013“ ja „Maaelu arengukava 2014-2020“ raames. Vastavalt põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määrusele nr 19 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013“ makstakse Natura aladel poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust ühe hektari puisniidu kohta 238,07 eurot aastas ja ühe hektari muu poolloodusliku koosluse kohta 185,98 eurot aastas. Vastavalt keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusele nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad“ makstakse väljaspool Natura alasid asuvate poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust ühe hektari puisniidu kohta 199 eurot aastas ja teiste poollooduslike koosluste kohta 147 eurot aastas. Nabala-Tuhala looduskaitsealal asub väljaspool Natura alasid hinnanguliselt 12,7 ha poollooduslikke kooslusi.

Nabala-Tuhala looduskaitsealale jääb vähemalt 30 allikasoo- ja madal sooala, millest mõned vajavad elupaigatüübi seisundi parandamiseks taastamistegevuste läbiviimist. Esialgsete hinnangute kohaselt on taastamist vajavate madal soo- ja allikasooelupaikade kogupindala loodaval kaitsealal ca 100 ha. Koos vajalike eeluuringutega võib taastamistegevuse hinnanguliseks maksumuseks kujuneda 500 000 – 900 000 eurot. Konkreetsed taastamistegevused ja nende läbiviimiseks vajalike tööde maht ning maksumus selgub peale läbirääkimisi maaomanikega ning igale alale spetsiaalsete taastamisprojektide koostamist.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Vajalikud finantsvahendid on planeeritud „Maaelu arengukava 2007-2013“ ja „Maaelu arengukava 2014-2020“ raames. Metsatoetuse määrad tulenevad põllumajandusministri 11. märtsi 2010. a määrusest nr 26 „Natura 2000 alal asuva erametsamaa kohta antava toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“ ning on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 60,08 eurot aastas ja sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 109,93 eurot aastas. Kaitseala piiranguvöönditesse jääb toetuskõlblikke alasid 52 ha ja sihtkaitsevöönditesse 153 ha.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Siseministeerium kooskõlastas eelnõu märkusega, soovitades kaitseala nime muuta Nabala looduskaitsealaks.

Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Märkuse esitaja	Ettepanek	Kommentaar
Siseministeerium	Kohanime nõukogu asus 10. juuni 2014. a koosoleku järel seisukohale, et moodustatava looduskaitseala nimeks peaks saama „Nabala looduskaitseala“, mitte „Nabala-Tuhala looduskaitseala“. Nagu tavaliselt, kooskõlastati ka seekord looduskaitseala nimevalik Siseministeeriumi juures asuva kohanimenõukoguga. Ehkki 10. juuni 2014. a koosoleku protokoll nr 52 punktis 8 märgitu kohaselt tehti looduskaitse ala nime osas ettepanek kasutada kaitseala nimena liitnime „Nabala-Tuhala“, otsustati, et „Nabala“ on sobivam nimi moodustatavale kaitsealale. Lähtudes ülaltoodust teeme ettepaneku muuta määruses sisalduv looduskaitseala nimi läbivalt „Nabala looduskaitsealaks“.	Nabala-Tuhala looduskaitseala nimetuse pakkus algselt välja ala ekspert, hiljem on samasisulise ettepaneku teinud ka MTÜ Tuhala Looduskeskus. Arvestades, et planeeritavale looduskaitsealale jääb ka laialdaselt tuntud Tuhala maastikukaitseala koos sümbolväärtust omava Tuhala nõiakaevuga, leiame, et ala nimeks sobib igati Nabala-Tuhala looduskaitseala. See on avalikkusele selge sõnum, et uus kaitseala hõlmab ka olemasoleva Tuhala maastikukaitseala.

Siseministerium	<p>Mõjude hindamise peatükis ei ole käsitletud üld- ja detailplaneeringutega seotud teemasid. Ülevaade tuleb anda nii juba kehtestatud üld- ja detailplaneeringutega seotud järgnevate toimingute sisust jõustuva kaitse-eeskirja valguses kui ka menetluses olevate detailplaneeringute edasisest menetlusest. Samuti vajadusel detailplaneeringute kehtetuks tunnistamisega seotud küsimustest (hüvitamine, õiguslikud alused jm). Vastavat peatükki tuleb täiendada ka nende mõjude hindamise alusel, mis on seotud kohalike omavalitsuste planeerimisalase tegevustega ning majanduslike mõjudega. Viimase kontekstis tuleb käsitleda ka omandi kasutamise võimalusi. Kuna kaitseala moodustamine loob läbi kooskõlastamise protsessi võimaluse piirata nii kehtivate üldplaneeringute elluviimist kui ka omandi kasutamist, tuleb vastavatele mõjudele olulist tähelepanu pöörata, praegune mõjude käsitus ei ole meie hinnangul ammendav.</p> <p>Lisaks kehtestatud üldplaneeringutele jääb planeeritava kaitseala territooriumile meile teada olevalt vähemalt üks kehtiv detailplaneering (Saku valla territooriumil Tagadi külas Pikamäe detailplaneering (katastrinumbrid 71801:006:0455, 71801:006:0453, 71801:006:0456, 71801:006:0452, 71801:006:0454, 71801:006:0451)). Kõigi puudutatud omavalitsuste planeeringute materjalid ei ole operatiivselt kättesaadavad, mistõttu Siseministeriumil puudub teave kui palju võib kehtestatud detailplaneeringuid alal kokku olla.</p>	<p>Looduskaitseliste piirangute kehtestamisel lähtutakse loodusväärtustest ja sellest, kus need esinevad. Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis omavad puutumust antud eelnõuga.</p> <p>Nimetatud kinnistuid puudutab 2004. a kehtestatud Pikamäe detailplaneering. Kinnistud jäävad piiranguvööndisse. Kinnistuomanikke on avalikustamise käigus kirjalikult teavitatud, kommentaare ja ettepanekuid ei laekunud. Detailplaneeringu järgi on plaanis rajada 5 eramut. Kaitse-eeskirja eelnõu järgi on pv- s lubatud kaitseala valitseja nõusolekul kinnisasja omanikul oma kinnisasjale püstitada eramu koos abihoonetega ja ehitisi põllumajandusliku tootmise eesmärgil. Seega eeskiri ei välista detailplaneeringu elluviimist.</p>
-----------------	---	--

Rahandusministeerium	Palutakse täpsustada millistest vahenditest on Keskkonnaministeerium kavandanud maade riigile omandamist, kui kaitsekord piirab oluliselt kinnisasjade sihtotstarbelist kasutamist.	Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja omandamise vahendid kavandab Keskkonnaministeerium riigieelarves oma kululae piires. Maade riigile omandamise regulatsioon on sätestatud looduskaitseaduse §-ga 20. Seletuskirja on täiendatud.
Rahandusministeerium	Palutakse mõjude selgemaks prognoosimiseks seletuskirja täiendada, milline on mõju piirkonna tööhõivele, metsandusega tegelevatele väikeettevõtetele ja lisandväärtuse loomisele (metsasektoris) seoses uue kaitseala loomisega.	Määruse jõustumisel puudub oluline mõju tööhõivele ja metsandusele, kuna osa moodustatavast kaitsealast oli ka varasemalt kaitse all ja enamus liidetavast alast arvatakse piiranguvööndisse, kus majandustegevus on jätkuvalt osaliselt lubatud. Seletuskirja on täiendatud.
Rahandusministeerium	Palutakse seletuskirja täiendada viitega, kas kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kehtiva maakonnaplaneeringu ning valdade üldplaneeringutega.	Looduskaitseliste piirangute kehtestamisel lähtutakse loodusväärtustest ja sellest, kus need esinevad. Planeeringud tuleb viia kooskõlla kehtestatud õigusaktidega. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate maakonnaplaneeringute ja valdade üldplaneeringutega ei ole. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7 ¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister